

ZEMONSKI

Št. 5
Leto 2020

cajtng

O Zemoncih in Zemonu

Izdajo Zemonskega kajtna so finančno podprli:

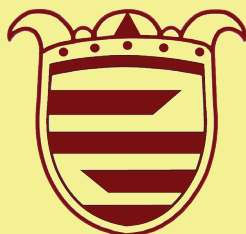

Jskd

JAVNI SKLAD REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA KULTURNE DEJAVNOSTI

OBMOČNA IZPOSTAVA ILIRSKA BISTRICA

KRAJEVNA SKUPNOST

DOLNJI ZEMON

PETPAK

Vilharjeva cesta 40
6250 Ilirska Bistrica

OBČINA
ILIRSKA
BISTRICA

Sredstva, pridobljena na Javnem razpisu za
sofinanciranje ljubiteljske kulture 2020

elektro **Skok** **SAMOKEC TRANSPORTI**
instalacije
meritve
PODJETJE ZA TRANSPORT, LOGISTIKO IN TRGOVINO, d.o.o.

Okrepčevalnica
Zemonska vaga
Andrej Primc, s. p.

J-N TRANS d.o.o.

ZEMONSKI *cajtna*
O Zemoncih in Zemonu

Številka 5, leto 2020 (september 2019–avgust 2020)

Izdajatelj: Kulturno društvo Grad – Dolnji Zemon

Mednarodna standardna serijska številka ISSN 2630-4201

Urednik: Primož Rojc

Grafična zasnova in oblikovanje: Primož Rojc

Tisk: Birografika Bori, d. o. o., Ljubljana

Avtorji člankov: Primož Rojc, Klemen Ujčič, Iris Dovgan Primc, Petra Skok, Valter Sedmak, Nadja Gombač, Katja Kirn Vodopivec, Miranda Vrh, Kaja Boštjančič, Dragica Štemberger Maljavac, Vera Prosen, Tadeja Možina, Sonja Škrli Počkaj z dijaki

Avtorji fotografij: Primož Rojc, Jana Udovič, Irma Zafred, Matej Ujčič, Valter Sedmak, Vili Gombač, Anže Skok, Petra Skok, PGD Ilirska Bistrica, Dragica Štemberger Maljavac

Lektoriranje: Dragica Štemberger Maljavac

Naklada: 300 izvodov

Beseda urednika

Koronaletu

Leto, v katerem med vas prihaja peta številka Zemonskega cajtnga, si bomo zapomnili predvsem po pandemiji covid-19 in vseh omejitvah ter težavah, ki jih je ta prinesla med nas. Pošteno je zaznamovala naša življenja in tudi zaradi tega smo ji na straneh Zemonskega cajtnga namenili nekaj besed, obogatenih s fotografijami, čeprav vsi komaj čakamo, da bo spet, kot je bilo. Verjamem, da imamo poročanja o novem koronavirusu vsi preko glave, a naj bo za spomin, saj leta minevajo hitro. Tako je hitro minilo tudi 50 let od ustanovitve Kulturnega društva Grad – Dolnji Zemon, o čemer pišemo v osrčju cajtnga. To društvo je povezovalo generacije Zemoncev, ki so za svoj kraj napravile veliko, ogromno, dostikrat tudi nemogoče. Če društva ne bi bilo, ne bi bilo niti dvorane, ki jo danes tako s pridom uporabljamo za vse mogoče dogodke, ne bi bilo kulture v vasi, ohranjanja običajev, nenazadnje tudi Zemonskega cajtnga ne bi držali v rokah. Tudi letos smo kljub izrednim razmeram, zaradi katerih je odpadlo veliko dogodkov, o katerih tradicionalno poročamo, uspeli napolniti vseh 48 strani. Peta številka prinaša med vas veliko zanimivega in raznovrstnega branja, saj se trudimo, da je poročanje o dogodkih čim bolj uravnoteženo. Kljub bogati številko smo še veliko izpustili, ker vsega pač ne uspemo zabeležiti, zato vas prosimo, da nas kdaj pocukate za rokav in poveste za kak dogodek, za katerega bi radi, da mu namenimo nekaj vrstic v našem in vašem cajtngu. Prijetno prebiranje zadnjega Zemonskega cajtnga vam želimo vsi, ki smo se potrudili, da je tudi letos izšel.

Primož Rojc, urednik

Iz vsebine

stran 4

stran 5

stran 6

stran 8

stran 9

stran 10

stran 14

stran 16

stran 17

stran 18

stran 22

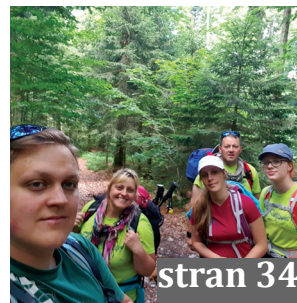
stran 23

stran 24

stran 32

stran 34

stran 36

stran 39

stran 40

Teden mobilnosti zemonških osnovnošolcev

Osnovna šola Antona Žnideršiča, pod okrilje katere spadajo tudi osnovnošolci z Dolnjega Zemona, je teden mobilnosti (16.–22. september 2019) obeležila tako, da je svoje učenke in učence spodbudila, naj v šolo pridejo peš, s kolesom, z javnim prevoznim sredstvom ali s souporabo avtomobila (tako da starši poleg svojega otroka v šolo peljejo še otroke iz drugih družin). Tako smo v septembru srečevali šolarje, ko so se odpravljali v šolo na enega izmed priporočenih načinov. Največ se jih je odločilo za uporabo šolskega avtobusa, ki so ga takole, kot pričajo fotografije,

posnete 20. septembra 2019, pričakali zemonški učenci na avtobusni postaji pri spomeniku. Že-

limo si, da bi bil šolski avtobus iz naše vasi čim bolj poln.

P. R.

Avtobusna postaja pri spomeniku

Shod – miholja 2019

29. september je dan nadangela sv. Mihaela, ki mu je posvečena zemonška cerkev in s tem tudi cela vas. Na ta dan se praznuje shod, po stari navadi s plesom in nedeljskim obiskom sv. maše, slovesnim kosilom in gosti. No, shod 2019 je minil brez plesa, a zato nič manj slovesno. V soboto z organizacijo dvanajstega turnirja v balinanju in v nedeljo s sv. mašo, ki jo je daroval bistriški kaplan Gašper Naglost. Da je bila maša lepa in slovesna, je poskrbel tudi zemonški cerkveni zbor, ki je ob spremljavi organistke Alenke Penko z ljudskim petjem obogatil bogoslužje. Pred zaključkom maše je bila predstavljena četrta številka Zemonškega cajtnga.

P. R.

Shodna maša v cerkvi sv. Mihaela

Dvanaajsti balinarški turnir

Tradicionalno so se na balinišču gostilne Zemonska vaga ob zemonškem shodu zbrali balinarški tekmovalci in se pomerili v bližanju, zbijanju in ekipno.

V sobotnem predtekmovanju, 28. septembra 2019, se je med seboj v dveh skupinah pomerilo šest ekip: v prvi skupini ekipe *Pjepče, Novak, Hasan*, v drugi pa *Hur, Klemen* in *Lejko*. V polfinale so se uvrstile ekipe *Novak, Klemen, Hasan* in *Hur*. V finalu sta se za tretje mesto pomerili ekipe *Hasan* in *Klemen*. Tretje mesto je osvojila ekipa *Hasan* s 13 : 5. Za prvo in drugo mesto sta se pomerili ekipe *Novak* in *Hur*. Slednja je za eno točko premagala ekipo *Novak* in osvojila prvo mesto.

Na ponedeljkovem druženju, 30. septembra 2019, so se pomerili tudi v bližanju in zbijanju. Oba

naslova je osvojil Žiga Moličnik (*Škrļjov*).

Tudi tokrat je medalje in pokale sponzoriralo domače podjetje Euro MB, jedačo pa gostilna Zemonska vaga.

Klemen Ujčič

V bližanju in zbijanju je zmagal Žiga Moličnik.

Zmagovalne ekipe

Skupinska fotografija tekmovalcev

Miklavževanje

Naš Miklavž je že star in malce mu že primanjkuje sape, ampak vseeno nas je v tudi v lanskem decembru obiskal.

Polna dvorana radovednih otroških oči in nagajivih nasmehov je z bučnim aplavzom nagradila vse nastopajoče in pozdravila osrednjega gosta, Miklavža. V spremljevalnem programu obiska je bila pravljica Sapramišja sreča avtorice Svetlane Makarovič. Mlada igralska ekipa je gledališko predstavo pridno naštudirala in Miklavžu pripravila lep sprejem. Igralci so marljivo vadili in se potrudili, da je na odru vse teklo, kot mora. So že pravi profesionalci, ki se na odrskih tleh dobro znajdejo in neopazno rešijo morebitni spodsljaj. Igralska zasedba: Ela Primc – Sapramiška, Ema Vrh – žaba, Katjuša Rojc – veverica, Leander Rojc – zajec, Val Primc – kovač, Rebeka Štemberger in Eva Primc – pripovedovalki.

Kot vsako leto smo se do cerkve sv. Mihaela odpravili peš in z baklami. Prihrumeli so tudi parkeljni, ki so iskali poredne otroke in nagajali staršem. Seveda so jih angelci prepodili in Miklavž je lahko v miru obdaril kar 70 otrok.

Sapramišjo srečo smo delili še v cerkvi v Jelšanah, v cerkvi sv. Jurija v Ilirski Bistrici, v Orehku in seveda v Domu starejših občanov v Ilirski Bistrici.

Iskrena hvala vsem, ki ste kakorkoli pomagali, da je bil tudi zadnji Miklavžev obisk uspešen. Največja zahvala gre Okrepčevalnici Zemonska vaga, kjer že vsa leta pridno zapisujejo, koga vse mora Miklavž obdariti.

Bodite pridni, ubogajte in molite. Angelci vas opazujejo. Kdo ve, mogoče pride Miklavž tudi letos!

Iris Dovgan Primc

Miklavža je v Gradu pričakala polna dvorana.

Miklavž s spremstvom angelčkov na odru zemonskega gradu

Igralci Sapramišje sreče z režiserko Iris Dovgan Primc

Mladi igralci na odru

Igro Sapramišja sreča je posnel Miloš Valenčič in jo predvajal na TV Galeja.

Val Primc je odigral vlogo kovača.

Skupinska fotografija v cerkvi

Igralci Sapramišje sreča

Zemonski igralci so z Miklavžem obiskali tudi Jelšane.

V Domu starejših občanov Il. Bistrica

Pust tih pred »horono«

Še vedno nam na Dolnjem Zemonu uspeva, da za pust izpeljemo vse, kar je potrebno, da je ta večstoletni praznik izpeljan v vseh etapah. Vsaj tri so obvezne: *poberija*, *po-vorka* in *pepelnica*. Kakšno leto je teh epizod več, nobeno pa k sreči manj. Letos nam Gornjega Zemona ni uspelo obiskati, a z upanjem zremo v prihodnje leto, ko bomo željo po obisku poskušali izpolniti. Letošnjo *poberijo* smo opravili v soboto, 15. februarja – že tradicionalno teden pred pustom, bi lahko rekli. Ponovno smo si naredili stare kostume, ki smo jih pred leti obudili s pomočjo starih fotografij in pripovedovanj starejših vaščanov. Kakšno moč imajo zvonci in klešče, smo izkusili starši fantov, ki so želeli obleči kostum kleščarja. Za to je bilo treba celo leto iskati primerno drevo, ki ga je mati narava prilagodila terenu tako, da ga je izoblikovala dovolj ukrivljeno, da je postalo primerno za izdelavo pustnih klešč. Tradicija veleva, da se obišče vsako hišo, in to je zemonskim *šjamam* tudi uspelo, vsaj tam, kjer so ljudje bili doma in odprli svoja domovanja. Darove, ki so jih ljudje dajali, je tudi letos v kuhinji sproti odnašal Klemen Ujčič. Kuhinji Marjana Baše in Valterja Sedmaka bi brez tako močne logistike ostali brez sestavin, zato se vsem, ki se trudijo, da zemonski pusti ne ostanejo lačni, iz srca zahvaljujemo. Na pustno soboto, ko skupina ni uspela obiskati Gornjega Zemona, so zato po vasi razveseljevali mlajši otroci, ki so v več skupinah pobirali, kar so pač ljudje dali. Branili se niso niti klobas niti jajc, čeprav so najraje pobirali *dinarje* in sladkarije seveda.

Proti Šimanjovam

Zvončar s posledicami lanskoletnega "greha"

Šjame v frizerskem salonu Estetika "sz kokušjo od Neve Novakove"

Logistična ekipa »pr Valterja Twamnovma«

Tokrat so šjame med sabo na skupinsko fotografijo vzele tudi Irmo Zafred, uradno fotografinjo našega pusta.

Že dosti časa pred pustom je na sestanku, kakršen ponavadi poteka v mesecu januarju, padla odločitev, da se bo letos pustna skupina Kulturnega društva Grad na tradicionalni 25. pustni povorki Pust je pršu podala v obleki propadlega nacionalnega letalca Adrie Airwaysa. Brez aviona takšna maska ne more biti, zato sta zagato rešila David Bubnič in Frane Bevčič, ki sta za izdelavo letala odstopila *Jernakovo lupo*. Tako so v njej po dolgih letih gostili vaško mladino, saj je prav njihova *lupa* v preteklosti gostila nešteto plesov, vizit in drugih pomembnih dogodkov. Letalo so fantje z darovi nekaterih podjetij uspešno konstruirali in sestavili skoraj tako, kot bi ga sestavili tehniki propadlega letalca. Na pogon Brgujčevega *fergusončka* je letalo tako poletelo v Ilirsko Bistrico in s sabo odneslo vidne slovenske politike. Na dan povorke, 23. februarja 2020, so se pred Gradom zbrali piloti, stevar-

Gradnja letala za povrko v Jernakova lupa

Na pustno soboto

Ena izmed skupin otrok, ki je na pustno soboto pobirala po Zemonu.

dese, uslužbenci kontrole prometa, mehaniki, celo cariniki s psom, ki je ovohaval vse, kar je bilo sumljivo. Ob zvokih harmonike, bobna in trobente so se najprej odpravili na sprevod po vasi. Še nikoli ni zemonških tal teptalo toliko lepih ženskih nog kot takrat.

A vsega lepega je enkrat konec in tudi pust se je moral posloviti. Tokrat drugače kot prejšnja leta, saj je na pepelnično sredo pričelo deževati in na strehi svojega avtomobila ga je z Zemonške vage peljal Matej Ujčič. Pod streho v Gradu je nato doživel svojo obsodbo in bridko sodbo, še prej pa so svojo jezo nanj stresli otroci, ki so mu jih kar lepo napeli in poskrbeli, da je kljub dežju na grajskem dvorišču pust zgorel in je od njega ostal samo pepel. Tako je uspel oditi, preden je med nas prišel virus covid-19, ki je kasneje ohromil tudi naše kraje. A očitno je pust pustil dovolj semena za naslednje leto, saj ga čaka huda obtožnica za vse slabo, kar se je zgodilo in se dogaja v letu 2020. In tega ni tako malo. Živijo, pust!

P. R.

Kolaž fotografij s karnevala Pust je pršu

Pust na parah v Gradu

Zaradi dežja je bil letošnji pust pokopan kar v Gradu.

Pandemija covid-19

Pandemija nove koronavirusne bolezni (covid-19), ki je izbruhnila decembra 2019 na Kitajskem, se je v Slovenijo prvič potrjeno razširila 4. marca 2020, ko je bil odkrit prvi okuženi. Novico je sporočil Marjan Šarec, takratni predsednik vlade v odstopu. Okužena oseba je v Slovenijo prišla iz Maroka preko Italije.

Epidemija je bila uradno razglašena 12. marca, naslednji dan je oblast prevzela novooblikovana vlada premiera Janeza Janše in pričela sprejemati nove ukrepe za zajezitev epidemije, ki so, tako kot drugod po svetu, drastično omejili javno življenje v državi. Ukrepi so uspešno omejili širjenje okužb in po več tednih z minimalnim številom novo zaznanih okužb ali brez njih je vlada z 31. majem 2020 preklcala razglasitev epidemije.

Tekom maja je bila preklicana tudi večina omejitev javnega življenja. Od razglasitve epidemije 4. marca do 1. septembra 2020 je bilo po uradnih podatkih v Sloveniji 2979 potrjeno okuženih, za boleznijo je umrlo 134 ljudi. Prvega septembra 2020 je bilo 486 aktivnih primerov, v bolnišnicah se je zdravilo 26 ljudi, od tega so bili 4 na intenzivni negi.

V občini Ilirska Bistrica je bilo v obdobju med 4. marcem in 1. septembrom 21 uradno obolelih, kar pri 13.290 prebivalcih občine znaša 0,158 % prebivalstva.

Zaprte so bile šole, knjižnice, cerkve, upravne enote in druge ustanove, prepovedani obiski v domu starejših občanov, omejeno je bilo število ljudi v trgovinah in tako naprej.

Tudi na Dolnjem Zemonu je v času epidemije življenje zastalo. Zemonci so se predpisanih omejitev v večji meri držali do razglasitve konca epidemije. V vas je dvakrat tedensko, kot že prej, prihajala potujoča trgovina, ljudje so hodili

Potujoča trgovina pri Šimanjovah

Župnik Stanko Fajdiga 12. aprila 2020 z Najsvetejšim blagoslavlja vas in prebivalce.

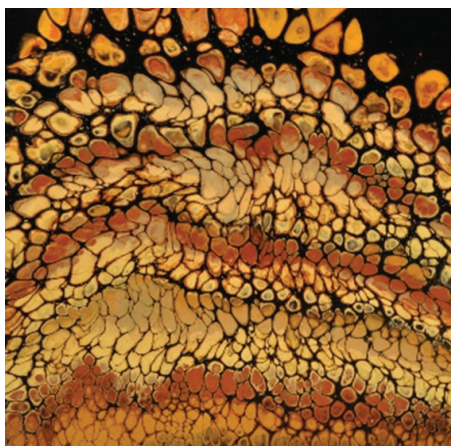

Ste vedeli, da imamo tudi tak talent v vasi?

Le nekaj odstotkov je samega talenta, vse ostalo sta učenje in trda volja. No, pa tudi okolica, prijatelji in sorodniki, ki te spodbujajo. To dokazuje naša Blanka Dovgan, ki svojo umetniško žilico neguje s slikanjem. Pohvalno je, da se je tehnik, v katerih riše, s pomočjo interneta priučila kar sama.

Blanko poznamo kot umirjeno in prijazno žensko, ki vsakega sprejme odprtih rok. Enkrat nas je med obiskom povabila v svoj atelje. »Kaj? Kak atelje imaš? Kaj tam delaš?« In tako se je začelo ... Pokazala nam je krasne slike, ki jih je počasi začela izdelovati sama in zraven eksperimentirala, sliko za sliko. Ker pa je za to potrebovala svoj prostor, je manjšo sobico preuredila v atelje. Pravi, da se v njem sprosti, in verjemite, prostor res daje pomirjujoč občutek. Danes je njen atelje zapolnjen z okoli sto prečudovitimi slikami, narejenimi s tehnikami Fluid Painting in Abstract Art. Fluid Painting je postopek vlivanja akrilnih barv, ki se s pomočjo slikarja dobro ujema in zmešajo, na platno. S pomočjo prelivanja tako nastane abstraktna mojstro-

vina. Barvam se lahko doda tudi lepilo in vodo, silikonski medij ali kokosovo olje. Da se barve lepo prelijejo, si Blanka pomaga z različnimi vrvicami, verižicami, papirnatimi brisačami, trdo plastiko, cedilom, obrnjenim kozarcem, fenom za pihanje barv v različne smeri in celo s smetišnico. Te slike

potrebujejo 4–5 dni, da se posušijo, izgledajo pa takole:

Druge njene slike nastanejo po tehniki, imenovani Abstract Art, katere namen je, da se ne prikazuje natančne upodobitve vizualne resničnosti, ampak se z oblikami, barvami, črtami in teksturami kot celoto želi doseči učinek slike. Takšne umetnine naši domišljiji dopuščajo možnost, da v njih pre-

poznamo svoje pomene, da jih interpretiramo sami.

Rada naredi tudi komplete, v katerih več slik lahko zložimo skupaj kot sestavljanke.

Vsi, ki smo kdajkoli stali v njeni sobi oz. ateljeju, smo bili preseščeni. »Ti, Blanka, kaj ti tu delaš? Sama?« Vedno le skromno priki-ma. In padla je odločitev, da njene slike ne morejo in ne smejo ostati samo znotraj hiše, ampak jih je treba pokazati drugim. Tako smo ji z željo, da njene stvaritve uzrejo luč sveta, pomagali pri pripravi prve samostojne slikarske razstave, ki je bila v Knjižnici Makse Samsa v Ilirski Bistrici. Ob tem si je Blanka nadela pravo umetniško ime: Blanš D Art.

Sledili so meseci priprav: dogovarjanje s knjižnico, tiskanje plakatov in letakov, priprava na potek otvoritve. Dvanajsti marec je bil dan, ko smo razstavo postavili, a koronavirus nam je skoraj prekrižal načrte. Uradna otvoritev je bila zaradi varnosti odpovedana, slike pa so ostale ujele v knjižnici. Vseeno je razstava zaživela, čeprav na nekoliko drugačen način. Knjižničarke so panoje postavile na panoramska knjižnična okna, da so si jih mimoidoči lahko ogledali. Verjamemo in vemo, da so pritegnile številne poglede, kar je bil tudi naš namen.

Blanka še vedno pridno nadgrajuje svoj talent, pripravlja nove slike za nove razstave, ki še pridejo in ki jih prav gotovo ne bo malo.

Kaja Boštjančič

Blanka Dovgan ob odprju razstave svojih likovnih del v bistriški knjižnici

Umetnost v objemu dišečih vrtnic

Umetnost ima tisoč obrazov, saj umetniki svojo ustvarjalnost izražajo na različne načine.

Tudi *Zjamanc* Frane Dolgan s svojim umetniškim navdihom že desetletja na različne načine razvešlja lokalno okolje. Kot likovni pedagog je skozi svojo celotno aktivno dobo prenašal znanje na mlade rodove, ljubiteljsko se je ukvarjal z amaterskim gledališčem in scenografijo, nepogrešljiv pa je bil tudi pri vsakoletni organizaciji vizite.

Za svoje delo je prejel številne potrditve in priznanja, v letu 2011 pa je prejel zlato plaketo Občine Ilirska Bistrica za življenjsko delo na področju izobraževanja in kulture.

Frane riše in ustvarja že od malih nog, po upokojitvi pa tej strasti lahko posveča več časa. Med njegovimi motivi najdemo predvsem utrinke neokrnjene narave iz domačega okolja, prevladuje različno cvetje.

Opus likovnih del, ki jih je ustvaril minulo zimo, je ob letošnjem kulturnem prazniku razstavil v Okrepčevalnici Urška v Ilirski Bistrici. Pogled na tihožitja pisanih podob cvetja na platnu je bil pomirjujoč, saj so bogato doživete barve ter natančnost upodobljenih slik dajali videz resničnega cvetja v naravi.

Tudi čas karantene ob razglasitvi epidemije je izkoristil za likovno ustvarjanje. Tako je v juniju presenetil z razstavo, ki jo je pripravil kar v zavetju domačega vrta. Junij je mesec, v katerem se razbohotijo vrtnice, na vrtu Frane in njegove soproge Vlaste pa

je teh lepotic veliko; na desetih ne cvetov grmovnic, vzpenjavk, mnogocvetnic in čajevk že samo po sebi zapeljuje z omamnimi vonji in raznobarnimi odtenki – ko pa je Frane v ta ambient postavil na ogled še 17 svojih likovnih del, je bil pogled na prizorišče navdihujoč. Razstava je bila

namenjena domačinom, pa tudi drugim obiskovalcem, željnimi pogleda na čudovito mešanico barv in slikovito lepoto narave. Razstavljena umetnost v naravnem okolju nikogar ne more pustiti brezčutnega, saj pomiri oko, sprosti srce in poboža dušo. Če je prisotna še dobra družba, je vzdušje popolno.

Miranda Vrh

Frane Dolgan

Procesija le okoli cerkve

Tradicija je že, da na Dolnjem Zemonu sv. mašo na zaobljubljen praznik Marije Pomagaj praznujemo zunaj, ob cerkvi sv. Mihaela. Prav zato smo se je lahko udeleževali v velikem številu, kar je prišlo prav tudi v času, zaznamovanem s koronavirusom. Cerkev bi bila sicer, ob upoštevanju priporočene varnostne razdalje, za vse premajhna.

Za mnoge je bila to prva sv. maša v obdobju izrednih razmer. V letošnjem postnem in velikonočnem času so bile cerkve po celi Sloveniji zaprte, sv. maše pa smo lahko spremljali le po radiu, televiziji ali spletu. Cerkve so sicer svoja vrata ponovno odprle 4.

maja, a so zaradi obvezne uporabe zaščitnih mask ter drugih preventivnih ukrepov ostajale bolj ali manj prazne.

Letošnjo svečanost so tako zaznamovali preventivni ukrepi, s katerimi je bilo potrebno preprečiti širjenje novega koronavirusa. Soočali smo se s situacijo, ki je bila še pred slabim letom nepredstavljiva. V preteklih letih smo v svojo cerkev na ta dan k maševanju povabili enega od duhovnikov, ki so v preteklosti delovali v naši župniji. A zaradi nepredvidljive situacije je mašo letos vodil domači kaplan Gašper Naglost, ki nas je nagovoril s toplimi mislimi, da je potrebno zaupati in verovati v dobro. Slo-

Nad zunanjim oltarjem vedno izpostavimo črki AM, kratici za besedi Ave Marija, kar pomeni Pozdravljena, Marija. Bršljan so spletale Katja Ujčič, Petra Skok in Klavdija Primc.

Priprava nosil in 'pušeljcev' poteka dopoldne pred sv. mašo. Na sliki Klavdija Primc in Ingrid Vrh.

Marijin kip so nosili: Rok Šircelj, Mitja Primc, Martin Rojc, Jaka Peruzin, Jakob Simčič in Lovrenc Primc. Spremljala so jih dekleta: Špela Skok, Lea Primc, Kim Ivančič, Tinkara Rebec, Minea Vrh in Ana Samocec. Križ je nosil Matija Rojc.

Berilo je brala Iris Dovgan Primc.

Janez Primc je v uvodu v molitev očenaš povedal, da se spreminja vse okoli nas, a se moramo zavedeti, da nam Bog želi dati le brezpogojno ljubezen.

Domači zbor je na električnih klaviaturah spremljala Alenka Penko, ki naše pevce vodi že več let.

vesnost je bila bogata tudi zaradi sodelovanja celotne skupnosti. Veseli smo bili, da smo pred praznovanjem lahko izvedli pevske vaje in pri sv. maši tudi prepevali. Pred tem smo očistili in okrasili cerkev ter pripravili zunanji oltar, spleтали smo bršljan in pos-

tavljali oltar, med bogoslužjem smo brali berili, uvode in prošnje, potresali cvetje in se tudi ob vsem delu Mariji priporočali v varstvo. Osrednje mesto so imeli mladi, ki so Marijin kip pospremili iz notranjosti cerkve na zunanji oltar in nato v procesiji

Procesija je letos potekala le okoli cerkve.

okoli cerkve. Veselje bi bilo med Zemonci še večje, če bi sv. mašo zaključili s svečano procesijo po vasi, a je bilo zbiranje na javnih krajih v večjih skupinah prepovedano.

Petra Skok

Tradicionalno fotografiranje mladih z mašnikom, kaplanom Gašperjem Naglostom

Zemonska ekipa na GHD Petrol

Vsem koronaukrepom navkljub so organizatorji tudi letošnjo Gorskohitrostno dirko (GHD) Petrol Ilirska Bistrica uspešno izpeljali. Na dirki, ki je potekala v pravem deževnem vremenu, se je preizkusil tudi Emanuel Delalić z Dolnjega Zemona.

Šestindvajseta dirka GHD Petrol Ilirska Bistrica je bila letos zaradi izrednih razmer, ki jih narekuje covid-19, okrnjena. Navkljub vsemu se je dirka na progi Ilirska Bistrica-Šembije, dolgi 5010 metrov, z več prekinitvami zaradi vremenskih razmer odvila. Na njej se je v kategoriji E1 preizkusil tudi

Emanuel Delalić z Dolnjega Zemona. Dirk v Ilirski Bistrici se je udeležil že nekajkrat, a letos prvič s svojim novim, 2000 cm³ dirkalnim avtomobilom Peugeot 106 Maxi, ki ga je s svojo ekipo predelal za tovrstno tekmovanje. Kljub temu da Emanuel drugega treninga ni uspel prevoziti do konca, na prvem zidanem ovinku je namreč zaradi spolzkega cestišča brez večje škode zaključil na zelenici prav pred očmi svojih mnogoštevilnih zvestih navijačev, je nato obe tekmovalni dirki uspešno prevozil z odličnim rezultatom 3:20. Tu velja omeniti in pohvaliti tudi ekipo

njegovih zvestih navijačev, ki so na prvem zidanem ovinku močno navijali za domačega tekmovalca in kljub neurju vztrajali do konca tekmovanja.

Emanuel Delalić na startu

Merilnika hitrosti že upočasnjujejo promet

Zemonce sta tik pred začetkom novega šolskega leta razveselila dva merilnika hitrosti, ki ju je Občina Ilirska Bistrica na pobudo občinskega svetnika Ivana Simčiča postavila na nevarnem odseku ceste na Zemonski vagi.

Prebivalci Zemonske vage so na nevarnem odseku ceste opozarjali že nekaj let. »Prva pobuda za postavitev merilnikov hitrosti in cestnih ogledal, ki smo jo poslali na Direkcijo RS za infrastrukturo, je padla v vodo. Zato sem 28. maja letos na 11. seji OS Občine Il. Bistrica dal županu pobudo, da bi po zgledu drugih krajev in ulic v občini merilnike postavili tudi na Zemonski vagi,« je pojasnil občinski svetnik Ivan Simčič, ki je zadovoljen in hvaležen, da je bistriška občina pobudi prisluhnila in jo konec avgusta realizirala. Oba merilnika sta samooskrbna, saj se napajata iz sončnih celic.

Merilnik hitrosti je na tem odseku glavne ceste med Il. Bistrico in Jelšanami več kot upravičen in dobrodošel, saj cesta poteka skozi eno več-

jih naselij v občini in Dolnji Zemon deli na dva dela: starejši del vasi in zaselek Zemonska vaga, kjer se pod cesto nahaja devet hiš. Te so z vasjo povezane s preходом za pešce. Ob glavni cesti se nahaja tudi avtobusna postaja za šolski avtobus. Otroci tako večkrat na dan prečkajo glavno cesto in so izpostavljeni nevarnosti cestnega prometa. Domačini opažajo, da vozila na tem odseku velikokrat močno prekoračijo dovoljeno hitrost 60 km/h, na katero opozarja tudi tabla pred preходом za pešce, ki je vozniki pogosto ne upoštevajo. Od Kosez do Zemonske vage je namreč dovoljena hitrost 90 km/h. Še posebej nevaren je tovorni promet, ki prihaja iz smeri mejnega prehoda Jelšane. Poleg tega je za prebivalce vasi, ki se priključujejo na glavno cesto, zelo nevaren mrtvi kot, zaradi katerega ne opazijo hitro bližajočega se vozila iz smeri Jelšan. »Na tem mestu pozivam tudi Krajevno skupnost Dolnji Zemon, da bi varnost na tem delu vasi še povečali s postavitvijo ogledal,« poziva Ivan Simčič.

Prebivalci Zemonske vage že opažajo pozitivne učinke merilnikov, ki na voznike delujejo predvsem psihološko; večina jih ob opozorilu na tabli tudi upočasni, kar je spodbudna novica predvsem z vidika varnosti šolarjev in drugih udeležencev v prometu.

Katja Kirn Vodopivec

Naše sodelovanje pri prenovi in blagoslovu župnijske cerkve sv. Petra

Zadnji avgustovski konec tedna so se odprla vrata prenovljene cerkve sv. Petra v Ilirski Bistrici. Ves čas prenove je bilo čutiti veliko povezanost celotne skupnosti, na dan blagoslova pa poseben ponos. Tudi vaščani Dolnjega in Gornjega Zemona smo kot posamezniki in družine obnovo finančno podprli ter sodelovali pri raznih delih v cerkvi in pri njenem slovesnem blagoslovu.

Koprski škof **msgr. dr. Jurij Bizjak** je v soboto, 29. avgusta, blagoslovil vsa dela zadnje velike obnove. Na slovesni sv. maši je poleg škofa in **dr. Rafka Valenčiča** ter domačega župnika **Stanka Fajdige** somaševalo še devet duhovnikov. Odprtja smo se, ob veličastnem prepevanju zbora Zvon v soboto in Mladinskega benda v nedeljo, veselili z mnogimi, ki so z navdušenjem pristopili k načrtovanju, pomagali s prostovoljnimi deli, finančno podprli obnovo. Predstavnica odbora za obnovo, **Kristina Valenčič**, se je ob koncu sobotne maše zahvalila tako župniku, ki je bil srce in motor vse prenove, kot tudi vsem izvajalcem, med katerimi so bili tudi predstavniki naše vasi. Zahvalo za sodelovanje pri prenovi je med drugimi prejel tudi podjetnik **Janez Rojc**, ki je ob sodelovanju vseh članov družinskega podjetja in domačih, posebno sina **Tomaža Rojca** in žene **Danijele Rojc**, obnovil vse cerkvene klopi. Pri čiščenju klopi sta jim pomagali tudi **Avgusta Belčič** in **Agata Valenčič**. Zahvalo je prejelo tudi podjetje Elektro Skok. Naši sovaščani **Stanko Vrh**, **Marko Sušanj** in **Anže** ter **Simon Skok** so (v sodelovanju s sodelavci podjetja) prenovili elektroinstalacije v cerkvi. **Primož Rojc**,

ki je prostovoljno obnovil troje velikih vhodnih vrat ter sodeloval pri izdaji publikacije, je ob boku **Danijele Janežiča** prevzel priznanje v imenu vseh prostovoljcev. V vsem času prenove so prostovoljci opravili več kot 1600 ur različnih prostovoljnih del. Aplavz je na slovesnem blagoslovu cerkve požel tudi **Janez Škrlič**, ki je pobarval ena od cerkvenih vrat, obenem pa za predstavnike izvajalcev del izdelal in daroval unikatna darila.

Župnija je ob prenovi cerkve izdala priložnostno glasilo »Prav lepa je trnovska fara«, ki so ga obiskovalci Sv. Petra dobili ob odprtju. Pri tem smo bili prav Zemonci tako pobudniki izdaje glasila kot aktivni člani uredniškega odbora. Besedilo sta lektorirali **Dragica Štemberger Maljavac** in **Tamara Rojc**. V uredniškem odboru publikacije so sodelovali **Petra Skok**, tajnica župnijskega pastoralnega sveta, in **Iris Dolgan Primc** ter **Primož Rojc**, ki je poskrbel tudi za grafični prelom glasila. **Srečko Vrh** je kot član župnijskega gospodarskega sveta soodločal o potrebnem obsegu del že v času priprave in odločanja o prenovi.

Na slovesni sv. maši je z bogatim uvodom v molitev očenaš sodelovala **Anka Peruzin**, s prošnjo pa **Lovrenc Primc**, ki je tudi prepeval. Na koro so peli še **Viktorija Primc**, **Špela Skok**, **Dejan Jenko** in **Lara Grbec**. Na flavto je igrala **Špela Skok**, na kahon pa **Jaka Ribič**.

Župnijska cerkev sv. Petra, ki se prvič omenja leta 1272, ima status kulturnega spomenika. Spada med tiste objekte, ki jim je slikar Tone Kralj dal celovito podobo. Z obnovo je bogatejša tudi za novoodkrite gotske elemente in arheološka ter zgodovinska odkritja, ki so uspešno ohranjena v sodelovanju z zavodom za kulturno dediščino. Cerkev je stičišče vseh nas ob praznovanjih, krstih, porokah in pogrebih. Pri mašah se zbiramo z molitvijo za zdravje in z zahvalo za vse dobro, kar imamo. Veselje, da lahko prispevamo k njeni obnovi, se zato ne konča po zaključeni prenovi, ampak bo živelo tudi naprej, saj ustvarjamo za nove generacije, za ohranitev dediščine, ki smo jo tudi mi nekoč prejeli v dar. Župnijska cerkev pripada vsem, zato naj bo v ponos kraju in ljudem.

Blagoslov obnovljene cerkve

Nesreče na območju Dolnjega Zemona

Gasilci PGD Ilirska Bistrica so na Dolnjem Zemonu posredovali štirikrat. Spopadali so se s posledicami prometne nesreče, s požarom v naravi, požarom na stanovanjskem objektu in z delovno nesrečo. Objavljamo kroniko, zabeleženo na spletni strani PGD Ilirska Bistrica.

Požar na objektu (11. 1. 2020)

Ob 9.36 je zagorel del nadstreška stanovanjske hiše na Dolnjem Zemonu v občini Ilirska Bistrica. Posredovali smo gasilci PGD Ilirska Bistrica. Še pred našim prihodom sta dva občana pogasila ogenj. Zagorelo je zaradi poškodovanih kablov električnega

omrežja. Gasilci smo po prihodu na lokacijo zavarovali mesto dogodka, očistili in pregledali ostrežje ter ga zaščitili s PVC-folijo. O dogodku je bil obveščen OKC Koper in dežurni na Elektro Primorska.

Prometna nesreča (6. 3. 2020)

Ob 14.07 je pri Dolnjem Zemonu (Brezje) voznik zaradi slabosti zapeljal s cestišča. Posredovali smo gasilci PGD Ilirska Bistrica, ki smo prometno in požarno zavarovali kraj nesreče, odklopili akumulator in nudili pomoč ekipi NMP Ilirska Bistrica pri oskrbi in prenosu poškodovane osebe v reševalno vozilo.

Požar v naravi (8. 4. 2020)

Ob 17.06 je pri naselju Dolnji Zemon, občina Ilirska Bistrica, go-relo v naravi. Požar na površini okrog petih hektarov smo pogasili gasilci PGD Ilirska Bistrica.

Delovna nesreča (12. 7. 2020)

Ob 13.48 se je na Dolnjem Zemonu, občina Ilirska Bistrica, prevrnil voz s konjsko vprego. Gasilci PGD Ilirska Bistrica smo zavarovali kraj dogodka, nudili pomoč NMP Ilirska Bistrica pri oskrbi in prenosu poškodovane osebe ter zavarovali kraj pristanka helikopterja SV. Poškodovana oseba je bila prepeljana v UKC LJ na nadaljnje zdravljenje.

P. R.

Požar nadstreška (Hmajtova)

Prometna nesreča v Brezju

Požar v naravi

Zračni posnetek požara v naravi 8. aprila 2020

Nesreča s konjsko vprego

Delo Krajevne skupnosti Dolnji Zemon

Krajevna skupnost Dolnji Zemon je tudi letos izvedla kar nekaj del po Zemnu.

Položili smo betonske cevi v kanal od Povletovega (*Pouletouga*) do Jernikovega (*Jernakouga*) vrta, pri tem smo presekali dva vrta, tako da so cevi položene v ravni liniji, ter sanirali staro strugo potoka.

Ponovno smo očistili in odkopali pot Pri studencu (*Pr' sadjencə*)

ter navozili tampon in vse poravnali, da je pot prevozna.

Očistili smo jarek pri Bricotu in jarek pri Folajevih (*Folajovəh*) proti Brezju. Urediti in nasuti imamo še nekaj poti.

Letos bomo obnovili tudi dvorano v Gradu. Vse je pripravljeno, čakamo le še izvajalce, ki bodo prišli konec meseca septembra.

Za mesec oktober pa je planirana ureditev krožišča pri spomeniku.

Na Gornjem Zemonu se ureja kanalizacija (od Kovača do Jurčeta): menjava cevi in kar spada zraven.

V oktobru se bo po planu uredilo še nekaj poti.

Upamo, da bomo lahko vse izpeljali.

Valter Sedmak, predsednik KS Dolnji Zemon

Urejanje kanala od Povletovega (*Pouletouga*) do Jernikovega (*Jernakouga*) vrta

Jarek pri Folajevih (*Folajovəh*)

Čiščenje jarka pri Bricotu

Čiščenje poti Pri studencu (*Pr' sadjencə*)

Pot Pri studencu (*Pr' sadjencə*)

50 let Kulturnega društva Grad

Kulturno društvo Grad – Dolnji Zemon (KD Grad), ki je sprva imelo v imenu dodano še besedo »prosvetno«, v letošnjem letu praznuje petdeset let delovanja. Društvo je imelo svoje vzpone in padce, a je bilo vedno, ko je delovalo s polnimi pljuči, napredno in izvirno, vedno je združevalo mladino vasi Dolnji Zemon.

Sprva so razne dogodke, v večji meri so bili to plesi, Zemonci organizirali po večjih senikih in z improviziranimi odri, po vojni v stavbi osnovne šole, ki je danes ni več. Temelje za organizirano društvo je postavila učiteljica Ljudmila – Milka Matičič, poročena Belovič. Učence je v šoli znala organizirati, da so pripravljali razne prireditve in gledališke predstave. Po vojni so pričeli grajsko gospodarsko poslopje spreminjati v dvorano prosvete in kulture. V tako obnovljeni dvorani so nekje do leta 1970 redno uprizorjali dramska dela in pripravljali proslave ter razna družjenja. »V tem letu so se mladi pove-

zali v Kulturno prosvetno društvo Grad,« opisuje Frane Dolgan v članku, objavljenem 14. januarja 1977 v Primorskih novicah. Ime so društvu nadeli po domačem imenu za zemonsko graščino. »Takšno ime zato, ker smo rekli, da gremo v Grad,« pove Frane Dolgan. Kot prvo so naštudirali in odigrali Linhartovo **Županova Micko**, sledile so še Gogoljeva **Ženitev**, Čehov **Snubač**, ljudski igri **Krojač Flibs** in **Prisega o polnoči** pa igro **Kadar se ženski jezik ne suče** avtorja Vojmila Rebadana, leta 1982 pa igro **Pod-**

Prisega o polnoči

Igra Prisega o polnoči: Brigita Čeligoj (z Grada), Danilo Lukanec (Lukotov), Teja Peruzin (Foturjova), Mile Primc (Šimanjov), Milenko Batista (Šurčov), Jože Vrh (Kovačov), Janez Škrlič (Pwaštarjov), Vera Vrh (Šimanjova), Frane Dolgan (Botagarjov), Joža Novak (Bubča), Magda Čeligoj (Jakvetova), Vera Vrh (Kovačova), Mirjam Prosen (s hriba) in Jože Mahne – učitelj s Prelož

laga zakonske sreče avtorja Jakoba Aleševca. Pripravili so še vrsto recitalov, največ pa je bilo seveda plesov. »V tistih letih je na Zemonu največkrat igral ansambel Akordi s Pivškega, ki je bil prav naš, hišni ansambel. Tudi ko smo prišli kam drugam, kjer so imeli nastop, so prvo zaigrali 'Najprej za Zemonce'« doda Frane Dolgan, dolgoletni predsednik in vodja KD Grad. »Leta 1973 so

se razdelili na dva tabora. Prvi je bil za to, da napravijo poleg dvorane plesno ploščo; drugi je bil mnenja, naj bi se denarja, ki je bil namenjen za popravilo strehe, ne dotikali. Zmagal je prvi, z zagotovitvijo, da naredijo ploščo brez denarja, ki je namenjen strehi. Predlog je bil sprejet, taborov ni bilo več in vsi skupaj so poprijeli za delo,« povzema dogajanje v letu 1973 članek iz Primorskih novic.

Teja Peruzin (Foturjova)

Gogoljeva ženitev

Gogoljeva ženitev

Igra Gogoljeva ženitev (1972): Nadja Bevčič (Jernakova), Mirela Primc (Čabrwanova), Teja Peruzin (Foturjova) in Brigita Čeligoj (z Grada)

Frane Vrh (od ceste), Teja Peruzin (Foturjova)

Igra Kadar se ženski jezik ne suče (1979): Frane Vrh (od ceste), Janez Škrli (Pwāstarjov), Irma Vrh (Frjanova), Teja Peruzin (Foturjova), Frane Dolgan (Botagarjov)

Skupinska fotografija na razkriti strehi dvorane v Gradu

Obnova Gradu (1974): Boris Mizgur (Hramov), Frane Dolgan (Botagarjov), Mile Dovgan (Botagarjov), Aldo Samokec (Škrličan), Irma Vrh (Frjanova), Nadja Bevčič (Jernakova), Damjana Šircelj (Žjefana) in Jože Vrh (Kovačov)

Leta 1974 so zamenjali celotno ostrešje dvorane, leta 1976 zamenjali vsa okna in vrata, kupili zavese, poleg dvorane pa uredili večnamenski prostor. Otvoritev obnovljene dvorane je bila 19. decembra 1976. S svojimi dramskimi nastopi so gostovali v Zabičah, Jelšanah, Zagorju, Ilirski Bistrici, na Pregarjah ... Društvo je 19. januarja 1979 dobilo Kettejevo nagrado za velik prispevek k razvoju in rasti naše kulture, ki jo je podeljevala Kulturna skupnost Ilirska Bistrica. Žal se arhiv društva ni ohranil, da bi lahko natančno izpisali vse zabeležene dogodke.

Vse do začetka osemdesetih let je bilo društvo zelo dejavno, kasneje je začelo zamirati. Sicer so se v Gradu organizirali še plesi in drugi družabni dogodki.

Po napornem dnevu

Razkrita dvorana

Aldo Samokec (Škrličan) in Franko Štemberger (Vrbovčev)

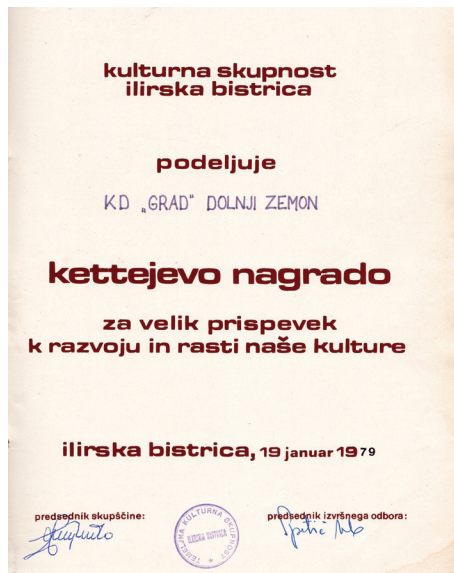

Frane Dolgan - Franček (Botagarjov)

Praznik krajevne skupnosti, 23. maj 1982

Kettejeva nagrada, 19. januar 1979

Igra Podlaga zakonske sreče (23. maj 1982): Danilo Lukanec (Lukotov), Irma Zafred (Frjanova), Marica in Dragica Štemberger (Fadlinove)

Podlaga zakonske sreče: Marjan Baša (Šindov) in Danilo Lukanec (Lukotov)

Igra Podlaga zakonske sreče: Irma Zafred (Frjanova), Marjan Baša (Šindov)

Leta 2003 so se mladi na Dolnjem Zemonu s ciljem ohranjanja kulturne dediščine kraja ponovno organizirali v KD Grad. Prvič so se javnosti predstavili kot skupina na karnevalu Pust je pršu v Ilirski Bistrici, našemljeni v grajsko gospodo. Obudili so tudi pustno *poberijo* po vasi, ki je nekaj let pred tem zamrla, ter pokop pusta na pepelnično sredo. Že za shod so pripravili prvo avtorsko igr **Vol je vol** v domačem narečju in 3. oktobra 2003 tako napolnili dvorano, da so morali predstavo 11. oktobra ponoviti. Igro je odigrala igralska zasedba: Primož Rojc (Ivan Fortwənov – mož), Vanja Dovgan (Angelca Fortwənova – žena), Erik Baša (Miha Fortwənov – sin), Tomaž Rojc (grof in Polde Olarjov), Tjaša Dovgan (grofica), Barbara Šuštar (grofova hči Ančka) in vaške klepetulje Petra Štemberger (Micka), Petra Baša (Jožica) in Adrijana Šuštar (Jolanda). Igro je režirala Iris Dovgan Primc. Prvo leto obuditve društva so zaključili 5. decembra 2003 z miklavževanjem, ki je bilo zelo obiskano. Leta 2005, tudi ob shodu na Dolnjem Zemonu, je društvo na oder postavilo svojo drugo avtorsko igr **V babi je hudič**, ki je bila nadaljevanje prve. Vlogi Ivana in Angele sta ponovno odigrala Primož Rojc in Vanja Dovgan, Erik Baša je odigral sina Miho in grofa, Barbara Šuštar nevesto Ano, Tjaša Dovgan je bila grofica, vaške opravljivke so igrale Sabina Vrh, Petra Štemberger, Petra Baša, Tjaša Črv in Adrijana Šuštar. Vloga režiserke je spet pripadla Iris Dovgan Primc.

Igra Vol je vol: Erik Baša (Šindov), Barbara Šuštar (Froncjetova), Primož Rojc (Patrjetov), Vanja Dovgan (Čabrwanova), Tomaž Rojc (Patrjetov) in Tjaša Dovgan (Čačova)

Igra V babi je hudič (2005): Vanja Dovgan (Čabrwanova), Barbara Šuštar (Froncjetova), Erik Baša (Šindov), Tjaša Dovgan (Čačova), Primož Rojc (Patrjetov), Petra Štemberger (Vrbovčova), Petra Baša (Patrjetova), Tjaša Črv (Grofičjova), Sabina Vrh (Botagarjova), Adrijana Šuštar Froncjetova)

Igra Vraže (2006): Petra Štemberger (Vrbovčova), Erik Baša (Šindov), Ana Čeligoj (Pouletova), Primož Rojc (Patrjetov), Ida Štemberger (Vrbovčova), Vanja Dovgan (Čabrwanova)

Leta 2006 so uprizorili tretjo igro, **Vraže**, ki so jo priredili po besedilu Bojana Podgorška. V čakalnici ordinacije so igrali: Primož Rojc (Edy), Vanja Dovgan (Tinca), Petra Štemberger (Micka), Erik Baša (Darko, policistj Nipič), Ana Čeligoj (medicinska sestra) in Ida Štemberger (doktorica Vorkapič). Tudi pri tej predstavi je vlogo režiserke prevzela Iris Dovgan Primc.

Zagotovo z največjim uspehom, pa tudi najbolje odigrana, scensko in režisersko pripravljena, je bila igra **Ohcet bo**, (doslej) zadnja. Premierno je bila odigrana 22. avgusta 2008 v nabito polni dvorani Grad. Igro, polno zapletov in humorja, so odigrali: Vanja Dovgan (žena Marija), Primož Rojc (mož Jože, 4. snubec), Ana Čeligoj, Tjaša Črv (hči Polona), Petra Štemberger (Jozetova sestra Marička), Ida Štemberger (stara mama), Erik Baša (Jaroslav Murkovič, 1. snubec, 2. snubec), Tine Vrh (ženin, 3. snubec). Tudi to igro je režirala Iris Dovgan Primc. Odigrana je bila na shod 2008, z njo smo gostovali v Zagorju pri Pivki, Gračišču v slovenski Istri, v Knežaku, Orehku pri Postojni, seveda tudi v Domu na Vidmu v Ilirski Bistrici in verjetno še kje.

Miklavževanje so v društvu organizirali vsako leto od leta 2003 dalje.

Leta 2006 so v društvu organizirali etnološko-turistično-kulinarično prireditev Malajužna, ki je doživela velik uspeh. V okviru prireditve, ki je bila zaradi pomanjkanja finančnih sredstev in predvsem neposluha na Občini Ilirska Bistrica zadnjič organizi-

Igra Ohcet bo (2008). Stojijo: Ida Štemberger (Vrbovčova), Erik Baša (Šindov), Iris D. Primc (Čabrwanova), Vanja Dovgan (Čabrwanova), Primož Rojc, Petra Štemberger (Vrbovčova), David Bubnič (Jernakov); čepita: Tjaša Črv (Čačova) in Tine Vrh (Botagarjov).

Prihod sv. Miklavža društvo pripravlja od leta 2003.

Bronasta plaketa Občine Ilirska Bistrica, 2009

Predstavitve slikanice Pravijo, da ...: Domen Ujčič, Anže Skok, Matic Štemberger, Lovrenc Primc, Val Primc, Iris D. Primc, Romeo Volk, Dragica Š. Maljavac, Primož Rojc

rana leta 2018, so bili organizirani razne likovne in druge razstave, nastopi in gledališke igre, celo pohodi.

Društvo organizira in obuja že prej omenjene pustne običaje. Redno izvajajo pustno *poberijo*, pokop pusta na pepelnico in se udeležujejo karnevala Pust je pršu. Na pepelnico sredo leta 2018 so obudili in prikazali stari običaj vleke ploha.

Poleg omenjenih prireditev je društvo prisotno tudi drugod. Tako je leta 2004 organiziralo prireditev ob odprtju prenovljenega Potepanovega in Kovačevega studenca, ob shodu 2004 sodelovalo s skečem, decembra 2005 sodelovalo pri prireditvi ob odkritju spominske plošče Avgustu Šuligoju, leta 2008 pa na prireditvi ob odkritju spominske plošče Josipu Potepanu - Škrljevemu. V letih 2009 in 2010 je organiziralo prireditev Vizita na Bistriškem, leta 2011 Vizito na Dolnjem Zemonu, leta 2009 pripravilo predstavitev knjige avtorice Anje Hofman z naslovom **Žejna sreče in resnice – Maksa Samsa in njeno delo**, naslednje leto sodelovalo na prireditvi v spomin Ivana Vesela Vesnina. Odmevna je bila tudi predstavitev društva v Knjižnici Makse Samsa leta 2010. Društvo je organiziralo številne dobrodelne koncerte, predstavitve knjig: **Dolnji Zemon – Spomini nekega časa** Nadje Gombač (2013), slikanice Marte Bratovič **Sinko Martinko** (2012), pesniške zbirke Nadje Gombač **Moje drevo** (2018), sodelovalo je pri predstavitvi pesniških zbirk domačina Janeza Škrlja ...

Društvo je, največkrat po zaslugi in v organizaciji Iris Dovgan Primc, izvedlo kar nekaj dobrodelnih prireditev; vse so bile razprodane, vedno se je zbralo veliko sredstev, ki so bila potrebnim izročena v celoti.

Maja 2014 so za oddajo **Na obisku** Televizije Koper pripravili in posneli predstavitev društva, Zemoncev in vasi. Oddaja je bila predvajana na TV Koper – Capodistria in na nacionalni televiziji. Pomembna je tudi društvena založniška dejavnost. Poleg številnih zgibank in razglednic je društvo leta 2015 izdalo slikanico **Pravijo, da ...** Josipa Potepana - Škrljevega, ki jo je ilustriral Romeo Volk. Leta 2016 je pričelo z

izdajo **Zemonskega cajtnga**, publikacije o Zemoncih in Zemonu. Leta 2009 je KD Grad od Občine Ilirska Bistrica za *»trud in izvirnost ter spodbudo za bodoče delo«* prejelo bronasto plaketo. Seveda je to le glavnina dogajanja, veliko narejenega je v vseh teh letih ostalo nezabeleženega. Zagotovo pa lahko napišemo, da so vse generacije mladih, ki so kakorkoli sodelovale pri delu v KD Grad, v vasi pustile velik pečat – tako s svojim prispevkom v kulturnem dogajanju in pri prostovoljnem delu kot tudi pri medsebojnem druženju, kar je zagotovo ena najpomembnejših poant delovanja društva.

Primož Rojc

Poberija 2018

Sprevod skozi vas in odhod na Pust je pršu, 2011

Snemanje oddaje Na obisku, RTV Koper, maj 2014

Malajužna

Trnovska fara

*Draga naša trnovska cerkev sv. Petra,
več kot pet stoletij stara,
starosta naše, trnovske fare!
Koliko dogodkov si doživela
v stoletjih vojn, lakote, bolezni,
trpljenja, preganjanja božje besede!
Doživela si veliko lepega;
ljubezni ljudi, ki so se zatekali
v težkih časih pod tvoje varstvo.
Koliko zakonov je bilo sklenjenih,
otrok krščenih, prošenj uslišanih!
Pesmi so donele v božjo slavo,
veliko rajnih počiva na božji njivi.
Veliko duhovnikov je bilo poklicanih
v božjo službo v teh stoletjih,
Bog naj bo njihov plačnik.
Naši predniki so te sezidali na trnovskem hribu,
daleč v daljave si vidna,
kot bela golobica s svojimi krili varuješ svojo faro.
Tvoji farani te gledamo iz svojih domov, vasi
kot božjega varuha od rojstva do smrti.
Cerkev je zablestela v novi preobleki,
Bog naj jo čuva še veliko stoletij!
Pri faranih naj poživi vero, upanje in ljubezen.
Če Bog ne zida hiše, se zaman trudijo zidarji.
Trnovska cerkev v novi preobleki,
stoletne sanje pod obleko skrila,
nad mestom nas pozdravlja kot ponosna vila.*

*Velika zahvala gre našim duhovnikom, posebna pa
gospodu župniku Stanku Fajdigi za veliko delo obnove
in skrbi. Naša cerkev sv. Petra je zablestela v novi
preobleki. Bog naj jo čuva še veliko stoletij!*

Zemonske trate

*Na Zemonških travnikih
trave dišijo, čebele gostijo.*

*Cvetnega prahu je obilo,
v čebelnjaku medijo.*

*Julij – cvetnik, sonce je visoko,
narava kipi, zoreti hiti.*

*Opoldne zvonovi vabijo s svojo melodijo,
ustavi se pod cvetočo lipo, se odpočij!*

*Poslušaj pesem narave –
ne v hrupu, le v tišini jo sliši srce.*

Ivan in Zalka Potepan pred čebelnjakom l. 2009

Svetovni dan čebel

*Kranjska sivka, pridna čebela.
Moj stari oče Josip Potepan
je bil umni čebelar, občudovala sem ga,
vedno z nasmehom je s čebel'cami ravnal.
Pri Škrljivih dvesto let so čebele domovale,
vsi Potepanovi gospodarji so radi jih imeli.
Kjer čebele dom imajo, dobri ljudje so doma.
Jaz, radovedna deklica, sem starega očeta občudovala,
na vrtu, v čebelnjaku, vedno dela je imel.
Rad mi je razložil, kako čebelice živijo:
pridne delavke cvetni prah prinašajo,
kraljico mater z matičnim mlečkom hranijo,
to hrana je bogov.
Stari oče je dejal: »Čebelja družina, krona pridnosti.«
Čebela tako je spoštovana,
da na koncu življenja umre.
Med, vosek, matični mleček so največji dar,
človeku od Boga poslan.
Brez čebel človek na svetu ne bi preživel.
Z Ivanom, zadnjim Škrljivim gospodarjem,
zaspala je domačija, umrle so čebele.
Potepanov duh dvesto let je tu živel,
zaspal je z gospodarji in čebelami.*

Nadja Gombač (Jakopova)

Potočni raki se vračajo, zaščitimo jih!

Potočni raki, ki so bili nekoč razširjeni po vsej Slovenji, so zaradi račje kuge, regulacij in onesnaženja voda, pa tudi krivolova v preteklih desetletjih izginili iz marsikaterega vodotoka. Danes živijo v sicer opazno manjšem deležu voda kot nekoč, a jih domačini z veseljem ponovno odkrivajo v manjših, zalednih potokih. Po več letih so jih letos opazili tudi na Dolnjem Zemonu.

»Zadnjič sem potočnega raka videl pred približno tridesetimi leti. V Dolenjskem potoku mi jih je pokazal moj pokojni nono. Takrat se jih je še lovilo in na Dolnjem Zemonu smo jih imeli polna vedra. Spomnim se, kako se jih je jedlo, skuhanе v kropu,« se spominja **Primož Rojc**. Zelo se je razveselil, ko ga je pred nekaj meseci sovaščan **Klemen Ujčič** opozoril na poginulega raka, ki ga je našel v potoku pod vasjo. »Zaradi pomanjkanja vode je poginil, a kljub temu sem bil vesel, saj če je ta,

Rak koščeneč

je še kje kakšen. In tudi tega, da imamo čisto vodo.«

Še več sreče je imel **Peter Peruzin** z Dolnjega Zemona, ki mu je uspelo ugledati žive rake. »Očitno so se vrnili. Tako kot je mene peljal moj stari oče, sem sedaj jaz po štiridesetih letih peljal svoja sinova Martina in Jerneja pokazat potočne rake. Bilo jih je zagotovo več kot petnajst. Rake smo prijeli, da so si jih otroci ogledali, in takoj zatem tudi spustili nazaj v vodo,« opisuje Peruzin. Imena potoka pa ne želi izdati, saj bi rake rad obvaroval pred lovljenjem.

Včasih, ko je bilo rakov v potokih še veliko, je bil med prebivalci doline Reke namreč precej razširjen lov nanje. »Kot otroke nas je po rake k potoku prav blizu hiš Dolnjega Zemona peljal stari oče Jože Šircelj (Žjefan). Takrat jih je bilo veliko in nabrali smo jih za celo 30-litrsko posodo. Skuhali smo jih in jedli meso iz klešč in repa. Poznali smo dve vrsti: jelšarje in mehkužce. Ob polni luni so se pasli po pokošenih travnikih, toliko jih je bilo,« se spominja Peruzin. Kmalu zatem so raki iz bližnjih potokov izginili.

Rakom nevarna račja kuga

V drugi polovici dvajsetega stoletja se je pričelo uničevanje življenjskega prostora rakov z regulacijami vodotokov, odvzemi vode in onesnaževanjem. Okoli leta 1960 se je v porečje reke Reke razširila tudi gliva *Aphanomyces astaci*, ki povzroča račjo kugo in je kriva za masovne pomore potočnih rakov. Prej zelo pogosto naseljeni raki so se ohranili le še v zelo izoliranih in manjših vodotokih. »Izbruhi ra-

Martin in Jernej Peruzin z malim potočnim rakom

čje kuge so se ponovno pojavili v zadnjih dvajsetih letih, nazadnje je bila v porečju reke Reke zabeležena leta 2014. Populacije rakov si niso nikdar več zares opomogle,« pojasnjuje **Renata Rozman** iz Parka Škocjanske jame (PŠJ). Račja kuga se prenaša po vodotoku s sporami v vodi, lahko pa tudi z ribiško opremo (čolni, mreže, ribiške palice, škornji itd.) ali s prenašanjem rib iz enega vodotoka v drugega. Koščenca in druge domorodne vrste potočnih rakov ogrožajo tudi tujerodne vrste rakov.

V slovenskih vodotokih živijo tri domorodne vrste potočnih rakov: jelševac, koščak in koščec. V PŠJ je bila pred leti v soteski Reke pred ponorom občasno potrjena prisotnost primorskega koščaka oz. koščenca (znanstveno ime *Austropotamobius pallipes*). Koščec je sicer pogostejši v vplivnem območju parka, ki obsega celotno porečje reke Reke in se razprostira v šestih občinah: Divača, Hrpelje-Kozina, Ilirska Bistrica, Pivka, Postojna in Loška dolina.

Projekt PŠJ za ohranitev koščenca

Po podatkih državnega monitoringa iz leta 2015 je koščec iz območja Nature 2000 v porečju Reke izginil. Slednje nakazujejo tudi rezultati okoljske DNA analize, ki so jo v PŠJ izvedli v sodelovanju z Univerzo v Trstu in Centrom za kartografijo favne in flore v juniju 2020. Rezultati terenskih popisov in okoljske DNA analize kažejo, da so populacije koščenca prisotne v nekaterih zalednih pritokih reke Reke, ki

Kadaver raka koščenca v potoku pod Təmbregam

niso vključeni v Nature 2000 območje in zato zahtevajo takojšnje varstvene ukrepe za njihovo ohranitev.

»V PŠJ se zavedamo ranljivosti koščenca in njegovega habitata v parku in v njegovem vplivnem območju. Potencialno izginotje koščenca iz reke Reke je potrebno podrobneje raziskati, nasloviti grožnje in pritiske z naslova onesnaževanja voda in neustreznega urejanja vodotokov ter vrsti pomagati, da si njene populacije številčno zopet opomorejo,« navaja Rozmanova. V PŠJ so zato v letošnjem letu pripravili projektno idejo za ohranjanje koščenca in jo prijavi na razpis programa LIFE, ki ga upravlja in financira Evropska komisija.

Poleg vodilnega partnerja PŠJ v projektu sodelujejo še Občina Ilirska Bistrica, Občina Ajdovščina, Triglavski narodni park, Center za kartografijo favne in flore

ter Univerza v Trstu. »V kolikor bomo uspešni s prijavo, bomo v septembru 2021 začeli z aktivnostmi celovitega popisovanja populacij koščenca in razširjenosti račje kuge, ponovno naselitvijo koščenca v reko Reko in nekatere pritoke, obnovo njegovih habitatov, izboljšanje kvalitete vodotokov, preprečevanjem širjenja tujerodnih vrst rakov in obširnega ozaveščanja javnosti,« so sporočili s PŠJ.

Že sedaj pa zbirajo podatke o rakah v vplivnem območju PŠJ. V kolikor veste za kakšen potok, ribnik, kal oz. drugo vodno telo, v katerem ste zasledili potočne rake, jim pišite na elektronski naslov: renata.rozman@psj.gov.si. Vsaka informacija bo zelo dobrodošla in bo lahko prispevala k ohranitvi koščenca v naših potokih.

Katja Kirn Vodopivec

Poletni družinski izziv – peš od Ilirske Bistrice do Dolenjskih Toplic

Družina Skok si je v sredini julija zadala nenavaden izziv – čeprav niso zagrizeni športniki, ampak čisto običajna družina, so prehodili več kot sto kilometrov čez drn in strn in uspešno prišli na cilj v Dolenjske Toplice.

Kakšen upor je bil doma, ko ste dobili idejo, da bo družina skupaj prepeščila več kot sto kilometrov?

Z možem Simonom sva bila v mladosti skavta in sva imela takrat zelo lepo izkušnjo s pohodom od Ilirske Bistrice do Sečovelj. Tudi tista pot je trajala pet dni, spali smo na prostem. Pred skoraj dvema letoma smo dobili v hišo psičko Luno in zaradi nje od takrat več hodimo na sprehode, zato se nam je porodila ideja o novem daljšem pohodu. Sklenila sva, da bi rada šla še enkrat na tak pohod, kot sva ga opravila v mladosti. Ko smo poleti razmišljali, kam naj se odpravimo na počitnice – običajno taborimo – smo se strinjali, da je letos priložnost, da si pogledamo Slovenijo in si hkrati uresničimo željo. Za pohod do Dolenjskih Toplic smo se odločili mesec dni pred samim izletom.

Zakaj ste izbrali prav Dolenjske Toplice?

Z možem sva kar s prstom na prenosnem telefonu pogledala, do kod je iz Ilirske Bistrice razdalja približno sto kilometrov. Toliko smo si namreč zadali, da bomo prehodili. Ker sva proti Obali v mladosti že šla, drugo stran čez snežniške gozdove pa slabše poznavava, sva rekla: »Pa pojdimo tja.« Potem sva sestavila turistični letak s programom, vabilom, prenočišči, kot bi ga turistična

agencija, in vabilo poslala otrokoma na elektronski naslov. Hkrati sva povabila s seboj na pohod tudi nečakinjo Kajo Kinkela, ki je istih let kot onadva, in takoj je bila za. Ko je udeležbo potrdila nečakinja, se je za pohod odločila tudi Špela, za Anžeta pa vse do konca nisva vedela, ali bo privolil. Ampak je. Fino je bilo, ker smo imeli cilj, Dolenjske Toplice so bile zanimiv izziv tudi za mlade.

Kako ste si sploh začrtali pot? Po kakšnem terenu ste hodili?

Preden smo šli, smo si postavili končni cilj; določili smo si tudi dnevne cilje, zato smo si vnaprej rezervirali nočitve po gostiščih. Kje nas bo vmes vodila pot, pa sploh nismo vedeli. Mož in sin sta imela na telefonu vsak svojo navigacijo. Vodila sta nas čez drn in strn – po najkrajši pešpoti. Seveda se je večkrat zgodilo, da je bila pot, ki nam jo je pokazal telefon, zaprta z ogrado ali mrežo, zato smo morali narediti ovinek. Včasih nas je navigacija usmerjala tudi po vlakah, zaraščenih stezicah, a tudi po glavni cesti. Takrat smo raje naredili dodatne kilometre, da smo znova poiskali pešpot. Zanimivo nam je bilo tudi to, da na celotni poti nismo srečali niti enega pohodnika ali sprehajalca. Hodili smo večinoma po

gozdu, a tudi med vasmi, ki so zelo lepe. Ljudje so bili zelo prijazni, vsi so bili začudeni nad našim načrtom. Z domačini smo se največkrat pogovarjali, ko smo jih prosili za vodo. S seboj smo vzeli malo stvari – pa še to je bilo preveč, kajti vse, kar potrebuješ, so kakovostni čevlji, dober nahrbtnik in sveža voda. Ta je res neprecenljiva.

Si predstavljam, da ste zaradi tega prehodili precej več kilometrov.

Da. Cilj je bil prehoditi 106 kilometrov, a prav zaradi ovir in izgubljanja smo jih naredili 122.

Snežniški gozdovi so znani po tem, da v njih prebivajo medvedi, risi in volkovi. Ste našli na kakšno izmed teh živali?

Naš največji strah pred odhodom so bili medvedi, begunci in klopi, a nismo srečali nikogar izmed teh. Proti medvedom smo se borili z zvončkom, ki so mi ga privezali na nahrbtnik, da sem vso pot zvončkljala. Občasno smo kričali, veliko smo prepevali, saj pravijo, da se medvedi ljudem umaknejo in da je pomembno le, da jih ne presenetimo. Za vsak primer smo imeli s seboj tudi dve razpršili proti medvedom.

Družina med pešačenjem. Foto: Anže Skok

Lahko na kratko opišete posamezne etape, v povprečju ste torej prehodili po 25 kilometrov na dan? Prvi dan smo se večinoma vzpenjali proti gozdni postojanki Mašun in prehodili 22 kilometrov. Na Mašunu smo tudi prespali. Naslednji dan smo krenili že pred zajtrkom in se odpravili do Bloškega jezera. Ta etapa je bila najdaljša, saj smo se dvakrat izgubili – enkrat čez Snežniško hribovje, drugič pa malo pred Bloškim jezerom. Takrat smo naredili kar nekaj dodatnih kilometrov. Skupno smo ta dan prehodili 38 kilometrov – deset več, kot smo načrtovali. Pot smo zmogli tudi zato, ker nam je nahrbtnike nekaj kilometrov peljal bratranec z družino, ki smo ga nepričakovano srečali v Starem trgu pri Ložu. Na Bloškem jezeru smo imeli dan počitka, tudi naplavali smo se in si oprali oblačila, saj smo imeli s seboj zelo malo stvari. Tretji dan smo šli proti Ribnici, a smo naredili še ovinek na Goro do vasi Petrinci. Ta tura je bila dolga 24 kilometrov. Tisti dan je bil zelo vroč. Psička je sicer zelo rada hodila, nismo imeli težav z njo, a približno od enih popoldne naprej je bilo zanjo prevroče, zato smo jo morali nekaj časa nositi. V Ribnici smo doživeli presenečenje, saj nas je s sladoledom v roki pričakal naš domači župnik Stanko Fajdiga. Spali smo v apartmaju, katerega lastniki pridelujejo med, zato smo imeli še kratko predstavitev čebelarstva. Lastnik apartmaja je tudi gozdar in ko smo mu povedali, da nameravamo četrty dan hoje izvesti od Ribnice do Hriba pri Hinjah (21 km), je bil zelo začuden. Rekel je, da poti sploh niso označene, da so tam sama križišča in brezpotja in da sploh še nikoli ni slišal, da bi kdo to hribovje dejansko prehodil. Predlagal nam je, da gremo ob glavnih cestah, a to je bilo za

Vesetje ob premaganem prvem brezpotju

nas predaleč, zato smo šli znova kar povprek. Hodili smo po stezicah, zaraščenih poteh in kar povprek čez teren. Predvsem za mladino je bilo kar zabavno. V gostišču na Hribu pri Hinjah so nam pozneje res potrdili, da smo menda prvi gostje, ki so k njim prišli peš.

Kaj ste naredili takrat, ko ste se izgubili? Vam je kdo priskočil na pomoč? Ko se izgubiš, moraš vseeno nadaljevati po poti, dokler ne najdeš spet telefonskega signala in se znova orientiraš. Nismo izgubili smeri hoje, samo pot, zato smo delali dodatne kilometre.

So se kdaj na poti začele pojavljati misli, da je dovolj vsega, da bi obupali? Vsak je imel kdaj kakšen trenutek *Kaj mi je tega treba?*, a smo drug drugega spodbujali. Opazovali smo se, kdaj kdo potrebuje spodbudno besedo in tudi kdaj želi kdo hoditi sam. Ko je bilo nevarno, smo hodili skupaj, sicer pa vsak sam, v dvojicah ...

Glede na to, da niste zelo aktivna družina, je torej vaše sporo-

čilo to, da se vsak lahko poda na takšen stokilometrski pohod, samo odločiti se je treba? Tako je. Treba si je postaviti cilj, potem zmoreš vse. To želimo povedati naprej. Vsak dan sta bila najtežja začetek – prvih nekaj korakov, saj smo bili še neogreti – in zadnji kilometer. Ne glede na to, ali smo si postavili za cilj 20 ali 30 kilometrov, zadnji kilometer je bil vedno najtežji. A če smo zmogli mi, zmore vsak. Slovenija je res lepa, zato vabimo vse, da se večkrat odpravijo ven, v naravo. Imamo čudovite pešpote. Slovenijo premalo poznamo, preveč se osredotočamo na že poznane turistične destinacije.

Je bil to enkraten podvig ali načrtujete že kaj novega?

Nam so bili za zgled vsi tisti, ki so se že odpravili po El Caminu ali slovenski Jakobovi poti. Naša pot se je od teh razlikovala po tem, da na njej ni bilo oznak, mi smo hodili res v neznano in nismo vedeli, kaj nas čaka naslednji kilometer. A ta pohod nam je dal krila in že jeseni načrtujemo nove podvige. Peš seveda.

Prerejeno po: Anja P. Jerič, Intervju RTVSLO.SI, MMC; dostop na www.rtvslslo.si/tureavanture/novice

Živa le še v spominih in na fotografijah

Še vedno vsakič, ko se v vas peljem čez *Stajanco*, vidim poslopje naše, zemonske šole. Verjamem, da se to dogaja še marsikom, ki je v njej začel pridobivati šolsko znanje. Šola, ki so jo zrušili, zdaj živi le še v naših spominih in na že starajočih se fotografijah.

Leta 2003, ob svoji 40-letnici, je OŠ Dragotina Ketteja izdala knjigo **V krogu**, v kateri so bili objavljene tudi trije prispevki, v katerih je v ospredju zemonska šola kot ena od podružnic Kettejeve šole, včasih edine bistriške (mestne) šole. Z dovoljenjem **Vere Prosen**, svoje bivše učiteljice, pozneje tudi sodelavke, in **Tadeje Možina**, svoje sodelavke na OŠ Dragotina Ketteja, njuna in svoj prispevek predajam tudi bralcem Zemonskega cajtnga.

Bila mi je usojena

Že od malih nog sem s svojega doma pogledovala na največjo stavbo v začetku vasi Dolnji Zemon. To je bila vaška šola, ki so jo v otroških letih obiskovali tudi moji starši. Tudi jaz bi v njej od prvega do četrtega razreda morala nabirati učenost. Ob glavni cesti pa mi je bilo od doma bližje do koseške šole, ki je takrat delovala, zato sem hodila tja.

Vse kaže, da mi je bila zemonska šola vendarle usojena, saj sem petnajst let pozneje, leta 1968, prišla poučevat vanjo. Bila sem vodja te podružnične šole, ki je spadala pod matično šolo Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici. Obsegala je dva oddelka: prvi in drugi razred, ki ju je poučevala gospa Antonija Lavrenčič, jaz pa sem vodila tretji in četrti razred, eno leto pa tudi malo šolo. V pomoč nam je bila kuharica in čistilka, gospa Marija Škerlj.

Učenci so prihajali iz vasi Dolnji in Gornji Zemon ter Mala Bukovica. Vsi so prihajali peš, kar je bilo v zimskem času precej naporno za otroke iz obeh oddaljenih vasi. Kombinaciji učencev sta bili kar številni, največja je štela štiriindvajset učencev.

Stavba je bila takrat potrebna večjih popravil: zamenjali so okna, prepleskali fasado, popravili streho, v obeh učilnicah so na dotrajan pod položili lesenitne plošče. Dve veliki in še posebej visoki učilnici smo ogrevali s pečema na drva. Tekoče vode v učilnicah ni bilo, ponjo smo hodili na hodnik, kamor je bil napeljan vaški vodovod.

Kljub takim razmeram pa so v šoli vladali topli in prijetni odnosi. Učenci so zelo radi sodelovali. Zbrali so obširno zbirko starih predmetov, ki so krasili zgornjo učilnico. V njej je bila tudi bogata knjižnica, zato so otroci radi brali. Radi so tudi delali. Vsako jesen so po vaških gričih nabirali šipek za čaj. Prav tako so pospravili in zložili vsa šolska drva, ne samo v drvarnico, pač pa tudi na podstrešje. To je bila dobra telesna vzgoja, saj smo lahko telovadili le na eni telovadni blazini v učilnici in zunaj na ozkem šolskem dvorišču. Ko pa smo opravljali meritve za telesnovzgojne kartone, smo šli peš v telovadnico na matično šolo. Vaški hrib pa je bil kot naročen za športne dneve, posebno pozimi. Učenci so večkrat nastopali tudi v vaški dvorani na prireditvah ob praznikih.

Leta 1973 je bil pouk na podružnični šoli ukinjen in skupaj z učenci sem se s šolskim kombijem vozila na šolo Dragotina Ketteja. Zemonska šola je ena lepših postaj na moji učiteljski poti. Morda tudi

zato, ker sem s svojo družino v tej stavbi tudi stanovala in sta moji hčerki nanjo ohranili še posebno lepe otroške spomine, saj sta jima okolica šole in notranjost stavbe burili domišljijo in ustvarjali čudovit pravljичni svet.

*Vera Prosen, učiteljica
razrednega pouka*

Iz spominov na šolska leta

Starši so mi pripovedovali, da sem se že od malega navduševala nad vsem, kar je bilo povezano s šolo. Ko sem bila stara pet let, sem prepisovala iz bratovih zvezkov, ne da bi vedela, kaj sploh pišem. V otroški igri sem bila pogosto učiteljica. Le občasno se je v igro kot moj drugi najljubši poklic prikradel poklic prodajalke. Pričakanje dne, ko naj bi me vpisali v prvi razred, je bilo podobno hrepenenju po nedosegljivi igrači. Sanjala sem, kako bom tisti dan oblekla svoje temno modro nabrano krilce z naramnicami. In nenadoma so mi povedali, da sem že vpisana. Razočaranje je bilo veliko, kot prej pričakanje. Moje drgnjenje šolskih klopi se je začelo na podružnični šoli na Dolnjem Zemonu. Šolska stavba, mogočna v očeh majhnega otroka, je stala na začetku vasi. V njej sta bili le dve precej veliki učilnici, ena v pritličju in druga nad njo v prvem nadstropju. Na šoli sta poučevali dve učiteljici, vsaka v enem kombiniranem oddelku dveh razredov. K pouku smo hodili otroci z Dolnjega in Gornjega Zemona ter Male Bukovice. Bilo nas je kar veliko, v mojem razredu enajst. Medtem ko je učiteljica učencem enega razreda razlagala učno snov, smo učenci drugega razreda samostojno reševali naloge. Včasih smo imeli kako uro pouka tudi skupaj.

Vhodna vrata na sredini velike stavbe so odpirala pogled na ozek hodnik, ki je služil kot garderoba. Na levi strani so bili na steni pritrjeni kaveljčki za odlaganje jopic, dežnikov in vrečk. Na tla smo odlagali čevlje, ko smo jih zamenjali s copati. Spodnja učilnica se mi je vedno zdela temačna, zgornja pa svetla in prijazna. Mogoče tudi zato, ker smo imeli z njenih oken lep pogled proti Zemonski vagi in proti Brezju. Nemalokrat smo že od daleč opazili škodo gospoda ravnatelja Franca Muniha, ki je prihajal na obisk. Tako smo še marsikaj uredili, preden se je s svojo mogočno pojavo, pred katero smo čutili strahospoštovanje, pojavil v učilnici.

V vsaki od učilnic so bile tri ali štiri vrste zeleno pobarvanih klopi s poševno delovno ploščo. Pod zgornjim robom mize je bila vdolbinica za pisala in odprtina za črnilo, ki je nismo več uporabljali. Vsaka od teh mizic bi lahko povedala nešteto zgodbic. Nekoč je sošolec na odlagalni polici pod svojo mizo našel krepko sklit krompir, ki smo ga že dolgo pred tem uporabljali pri likovnem pouku za odtise.

Iz spodnjega v zgornje nadstropje so vodile enkrat zavite sive stopnice. Na njih smo deklice sedele, se pogovarjale, občudovale in menjavale prtičke, ki smo jih takrat zbirale. Stopnice pa so imele tudi značaj tekmovalnega pripomočka. Svoje spretnosti smo merili tako, da smo s čim višje stopnice skočili na hodnik v pritličju. Preizkušanje zmogljivosti je potekalo še v obratno smer, ko smo z zaletom po hodniku skušali doseči višjo stopnico. Druga zelo pogosta igra je bila zemlja, ki smo jo igrali na šolskem dvorišču. Nekega jutra smo bili tako zatopljeni v *odvzemanje zemlje*, da smo zamudili prvo uro

Zemonska šola pred rušenjem

pouka, in to ravno takrat, ko bi morali pisati šolsko nalogo. Učiteljica Vera nas je okregala in ni se zgodilo, da bi zaradi igre še kdaj zamudili pouk.

V vsaki izmed učilnic je bila ena precej zguljena telovadna blazina, na kateri smo delali sveče, prevale ... Kateder je bil na nekoliko dvignjenem prostoru. Ob vratih učilnice je stala peč na drva. Pri njej so učiteljice pogosto sušile naše premočene nogavice. V šolo smo namreč hodili peš. Ob daljšem deževju so nastale poplave, ki so predvsem Malobukovčane ovirale na poti v šolo. Visoka voda je mimogrede zalila gumijaste škornje in prijazni učiteljici sta poskrbeli, da nismo bili celo dopoldne mokri. Na poti domov se je zgodilo marsikaj. Zagotovo pot domov ni bila niti dvakrat enako dolga. Ubirali smo različne bližnjice in *daljnice*. Nekoč smo nameravali prečkati Dolenjski potok, in to ne na mestu, kjer je bila gladina vode najnižja. V glave nam je šinilo, da bi pred tem

šolske torbe zmetali z enega na drugi breg. Lahko si predstavljate, kaj se je zgodilo. Ena od torbic je pristala v tolmunu. Bila je to svetlo rjava sošolkina torba. Ker smo takrat pisali le z nalivnimi peresi, so bili vsi zvezki uničeni, učbenike pa so doma posušili. Tedaj smo potrdili veljavnost pregovora: Mladost je norost, čez vodo skače tam, kjer je most. Včasih se je pot domov zavlekla iz povsem drugačnega vzroka – zaradi domače naloge. Če je nismo imeli, smo bili po pouku zaprti toliko časa, da smo jo napisali. To se je v prvem razredu zgodilo tudi meni. Hitro sem napisala nalogo in tako hitela proti domu, da sem sovaščane dohitela že na Zemonski vagi. Ne spomnim se, ali so straši kljub pravočasnemu prihodu domov zvedeli za to mojo sramoto. Če bi učitelji danes na tak način kaznovali učence, bi mnogi med njimi vsak šolski dan zamujali domov.

Neločljivo povezan s šolo na Dolenjem Zemonu je bil tudi verouk, ki

smo ga imeli v vaški cerkvi enkrat na teden po končanem pouku. Med čakanjem na veroučno uro smo marsikatero ušpičili. Nekoč so četrtošolci s snegom zazidali cerkvena vrata, jeseni smo rabutali sadje, deklice smo obiskale vsakega novorojenčka v vasi. Pogosto smo videli pesnico Makso Samsa, ki se je sključena in v temnih oblačilih vračala proti svojemu domu ob Vel'ki vodi. Bila nas je polna vas. Včasih smo bili sitni in v napoto, včasih pa smo pridno sodelovali in nastopali na vaških prireditvah v Gradu.

V četrtem razredu smo se z učenci ostalih šol v občini udeležili poletne šole v naravi na Debelem rtiču. Ko so nas razporedili po počitniških hišicah, smo si šle tri učenke nemudoma, brez dovoljenja, namakat noge v morje in se prepričat, ali je res slano. Ko so nas našli, je bil ukaz kratek in jedrnat – na avtobus in domov. Seveda je bila to le grožnja, katere učinek je deloval vseh deset naslednjih dni.

V petem razredu smo postali učenci matične šole Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici. *(Odlomek.)*

Tadeja (Mikuletič) Možina,
učiteljica matematike

**»Šola ni šala,« pravi
glav'ca mala**

Šola – učenci, učitelji, učilnice, zvezki, knjige, ocene, prijateljstvo, zanimivosti, drobni pripetljaji živahnosti ali potrnosti, obveznosti, muka in veselje, preteklost in sedanjost, nujnost in usoda ...

Šola in vse, kar je bilo povezano z njo, mi je dišalo, že odkar pomnim. Kakšna je bila moja prva šolska torba, ne vem, zelo jasno pa vidim sestrično svetlo modro, ki me je tako privlačila, da so jo morali pred mano skrivati. Če sem le mogla, sem oprezala, kdaj se bo sestra vračala iz šole. Takoj ko sem jo

zagledala, sem ji stekla naproti, da bi oboževano torbo nosila vsaj del poti. Kako bi brskala po stvareh, ki so bile v njej! Domače naloge je naša šolarka lahko pisala samo takrat, ko sem jaz spala.

Kot prvošolka sem vstopila v podružnično šolo na Dolnjem Zemonu. V njej sem leto prej obiskovala tudi malo šolo, v kateri sem prvič navdušeno risala na risalni list. Pred tem sem v te namene baje rada uporabila vsak papir, ki mi je prišel pod roke, celo položnice za plačevanje računov – k sreči domačih smo jih takrat dobivali na domove neprimerljivo manj kot danes.

Prvega razreda v domači vasi se spominjam rada: velika učilnica v pritličju, stare šolske klopi s črnilniki, ki celo v spominu delujejo bolj toplo in prijetno kot današnje najmodernejše, težka stara, v rjavo usnje zašita telovadna blazina ...

V misli se mi prikrađe dan, ko se je moja učiteljica Antonija Lavrenčič, medtem ko smo učenci prepisovali besedilo, namenila pospraviti predal svoje pisalne mize. Opazila je, da sem z delom že končala, pa me je prosila, da bi ji odnašala stvari, ki jih ni več potrebovala, v koš na drugi strani učilnice. Kar nekaj blokecev in starih, a nepopisanih koledarčkov, vezanih v knjižice, je namesto v košu pristalo na moji klopi. Da bi ljubiteljica papirja vrgla take zaklade v koš? To pa ne! Seveda so zadeve dišale tudi mojim sošolcem in sošolkam, kar so mi v odmoru jasno dali vedeti. Hočeš nočeš sem pridobljeno razdelila.

Najbolj živo pa mi je v spominu ostal dan, ko sem svojo vaško šolo zapustila. Zgodilo se je že v prvem razredu, ko si je gospa Antonija tako poškodovala nogo, da od takrat ni več poučevala. Tako

smo sredi šolskega leta ostali brez učiteljice. Odločili so, da bomo obiskovali šolo v Bistrici, kot so jo že starejši otroci (od petega do osmega razreda), ki so šestkilometrsko pot vsak dan prepešali v obe smeri. Nas pet prvošolcev in nekaj več drugošolcev, ki so bili z nami v kombiniranem oddelku, pa je bilo za kaj takega premajhnih. In tako je v našo vas prvič prišel travnato zelen šolski kombi. In kako zabavnega šoferja je imel! Strah pred novo šolo, novimi sošolci, novo učiteljico, ki se je tako zalezal vame, se je kmalu izgubil neznano kam. Voznik, pozneje sem izvedela, da je bil to učitelj Vojko Čeligoj, nas je sprejel s prijaznimi besedami in širokim nasmehom, ves čas se je z nami pogovarjal, kot bi bili dobri stari znanci.

V bistriški šoli pa ... Sošolcev prvi dan ni bilo, učiteljice prav tako ne. Sprejel nas je sam ravnatelj, gospod Franc Muhih, in nas tisti dan učil matematiko in slovenščino. Spomnim se, da smo ob prihodu znali pisati do števila štiri, v tistem popoldnevu pa smo morali spoznati vsa ostala števila do devet. Tudi pri črkah smo bili v zaostanku glede na Bistričane.

Naslednji dan kombija ni upravljala gospod Čeligoj, tudi ravnatelja nismo videli, sprejela nas je polna učilnica neznanih obrazov, ki so nas opazovali tako, da smo se boječe stiskali drug k drugemu, dokler ni učiteljica Valerija Malovrh določila, kam naj se usedemo. *Posardnjenje* je izraz, ki mi pade na pamet danes, ko pomislim na takratno polno učilnico. Na Zemonu smo imeli razkošje, vsak je imel svojo klop samo zase. *(Odlomek.)*

Dragica Štemberger Maljavac

Hrast se strese, hrib se zpane, a prijateljstvo ostane

Koliko zanimivih zgodb bi nam znali povedati naši starši, stari starši in sploh starejši ljudje, pa si redko vzamemo čas, da bi jim prisluhnili, kaj šele, da bi povedano zapisali.

Starejši so živeli v drugačnih časih, težjih, krutejših, a doživeli so tudi veliko lepega, da jim srca zaigrajo ob spominih na prijetna doživetja. Neverjetno, a tako pravijo in celo Ivan Cankar je zapisal: „Vsaka mladost je polna sreče in radosti, sijajnega sonca in prešernega smeha. Vsaka mladost. Ako v poznih letih in v grenkih urah pogleda človek nanjo s tujimi, hladnimi očmi, se mu zdi morda nevesela, kelih krivičnega trpljenja in prezgodnjega spoznanja. Ali težko je tako gledati nanjo. Nenadoma se razmakne, se v nič raztopi megleni zastor in zameje se mlado sonce, vse ljubezni in vse hvaležnosti vredno. Spomin je sladek kakor pesem; prsi napne vzdih, zastoro se oči in ustnice boža smehljaj.“

Zgodbo svojega težkega otroštva mi je zaupala gospa Slavica Troha iz ene od vasi v bližini Čabra v Gorskem kotarju, ki je med drugo svetovno vojno kot desetletna deklica v našo vas – h Kmetovim (*Hmjätovam*) prišla za pastirico.

Njeno vas so požgali Italijani, preživele vaščane pa poslali v internacijo na otok Rab. Ko se je Slavica od tam vrnila, je bila zima, bila je brez staršev, brez pravega doma, brez hrane, brez vsega. Tako je bilo z marsikom, revščina je bila po celi vasi. Vaške ženske so se čez snežniške gozdove večkrat odpravile v naše kraje prosit hrano. Kmetje so jim dali krompir, koruzno moko, svinjsko mast, tudi kak kos suhe svinjine – vse to so po gozdnih po-

Prijateljci iz otroških let

teh hvaležno prenašale do svojih domov. Nekoč so Slavici predlagale, naj gre z njimi, saj da bi lahko živela pri eni od zemonških družin, ki je potrebovala pastirico. Z veseljem se je odpravila. Ko je pri Kmetovih (*Hmjätovah*) videla kruh in mleko, je pomislila, kako ji bo lepo, saj ne bo lačna. Takoj je pristala, da ostane. Na Zemonu je bila dve leti, tri zimske mesece je obiskovala tudi zemonško šolo. V domače kraje se je vrnila leta 1945, potem ko ji je starejši brat pisal, naj pride, da bi bila družina skupaj in bi začeli graditi hišo.

»Slavka je bila zelo pridna in prijazna deklica, ki si je vedno našla delo. Pr' *Hmjätovah* so jo imeli radi. Z nami, vrstniki, se je igrala le, če je bilo vse opravljeno.« Gospodinja ji je na kruh namazala tudi marmelado, kot bi bila njen otrok. Spoprijateljila se je z vaškimi otroki,

njena prva prijateljica je bila Marica Štemberger (*Fædlinova*), ki jo je pogosto spremljala na paši in mi Slavko, kot jo sama kliče, pohvalila s povedmi, ki so zgoraj napisane v narekovajih. Slavica se namreč v svoji skromnosti nič ne hvali.

Pozneje jo je pot peljala v Francijo, kjer je gospodinjala v zdravniški družini; tam si je z možem Mirkom osnovala družino in se upokojila. Pred leti sta si v svojih rodnih krajih sezidala prikupno hiško, v kateri sta sprva preživljala le toplejše mesece, letos pa sta se odločila, da se v domovino vrneta za vedno. Slavica še vedno odlično govori slovensko. Na Zemon rada pride – na obisk k Marici, s katero sta kljub razdalji ohranili stike in prijateljstvo.

Dragica Štemberger Maljavac

Gornji in Dolnji Zemon v virih od 15. do 19. stoletja

Ideja za raziskavo o zgodovini vasi na Bistriškem se je porodila v šolskem letu 2017/18, ko so dijaki oziroma avtorji raziskave obiskovali 3. letnik gimnazije v Ilirski Bistrici. V 3. letniku gimnazijskega programa se pri predmetu zgodovina obravnava 19. stoletje. Dijaki pri tem spoznava-jo tudi nekatere primarne zgodovinske vire, ki pričajo o življenju v omenjenem stoletju. To so med drugim franciscejski kataster in krajevni repertoriji oziroma popisi prebivalstva ter knjiga z opisi vasi, ki jo je leta 1889 izdalo okrajno glavarstvo Postojna. Tako so se odločili, da na podlagi teh zgodovinskih virov v obliki razstave predstavijo našo lokalno zgodovino. Razstavo so pripravili Nika Česnik, Miha Derenčin, Laura Fatur, Karmen Frank, Lara Štemberger, Anja Tomažič, Vladimir Urh, Nuša Valenčič, Manca Vodopivec in Matija Volk. Dijakom je bila mentorica mag. Sonja Škrlj Počkaj, profesorica zgodovine na bistriški gimnaziji. Ko so začeli pripravljati raziskavo oziroma razstavo, so raziskovanje razširili, saj so obravnavane vasi predstavili še skozi urbarje iz konca 15. stoletja in terezijanski kataster iz druge polovice 18. stoletja, uporabili pa so tudi že obstoječo raziskavo matičnih knjig župnije Trnovo iz 19. stoletja, pa tudi zapise v časopisu Kmetijske in rokodelske novice, ki so izhajale od leta 1843 naprej.

Hkrati so z zanimanjem raziskovali še izvor imen vasi, vključenih v raziskavo, ter izvor nekate-

rih ledinskih imen ter priimkov v teh vaseh.

Ker bi bila raziskava zgodovine vseh vasi, ki danes sestavljajo občino Ilirska Bistrica, za takšno šolsko raziskavo preobširna, je bil predmet raziskave omejen le na 17 naselij, in sicer: Bistrica, Trnovo, Topolc, Koseze, Šembije, Jasen, Vrbovo, Vrbica, Jablanica, Gornji Zemon, Dolnji Zemon, Mala Bukovica, Velika Bukovica, Zarečica, Dobropolje, Zarečje in Brce.

Te vasi niso izbrane naključno, temveč so bile skozi zgodovino del župnije Trnovo, danes Ilirska Bistrica.

V 19. stoletju so obravnavane vasi spadale pod okraj Bistrica, ki je obsegal 42 vasi. Leta 1830 je imel okraj 9723 prebivalcev, v raziskavo zajete vasi pa skupaj 4076 prebivalcev ali 41,9 % vsega prebivalstva v okraju.

Gornji Zemon

Vas Gornji Zemon je gručasto naselje, ki leži na neizrazitem slemenu jugozahodno od današnje Ilirske Bistrice. O tem, od kod izvira ime Zemon, obstaja več razlag. Izraz Zemon označuje urejeno podzemno shrambo. Obstaja tudi nekaj drugih razlag imena. Legenda govori o dveh ovčarjih, ki naj bi prišla na to področje iz Zemuna pri Beogradu in dala vasi ime. Nekateri zgodovinarji pa menijo, da ime izvira iz besede zemun, ki pomeni 'vlastelin' ('zemljiški gospod').

V urbarju premskega gospostva iz leta 1498 je zapisano: "Gornji Zemon (Obersemel). – 16 kmetij.

– Vse so puste. – Primos Bryner je dobil eno kmetijo za tri leta proti plačilu 40 šil., zgraditi mora hišo, po treh letih pa naj se zaradi činža zmeni z upravnikom. – Neki Hrvat (ain Krabat) je dobil 14 kmetij za travo in pašo ter služi od tega dve marki 120 šil. – Barwutsch ima omenjenih 16 kmetij in služi od njih kot pustih 20 šil. Desetina gre v Prem. Kmetje iz Gorenjega Zemona, Velike in Male Bukovice, Kosez in Jasna (Obersemel, Over Wukowicz, Nider Wukowicz, Edling, Jassen), ki spadajo pod cesarja, so dolžni vsak z eno vožnjo voziti desetino."¹

Opustelost kmetij je bila v 15. stoletju nasploh značilna za številne vasi v Brkinih in na Krasu. Vzroki za to so različni: zahteve zemljiških gospodov po ponovnem plačevanju dajatev v blagu, zvišanje dajatev in tlake, zemlja je nudila slabe pogoje preživetja, pogoste so bile kužne bolezni in več desetletij so se vrstili osmanski (turški) vpadi. Glavna pot, po kateri so Osmani vpadali na Kras in v Furlanijo, je potekala iz Bosne preko hrvaškega ozemlja in Podgrada proti Trstu oziroma preko Jelšan, Bistrice in Prema proti Pivki, Vipavi ali Gorici.

V terezijanskem katastru² iz druge polovice 18. stoletja (ime je dobil po habsburški vladarici Mariji Tereziji) je zabeleženo na Gornjem Zemonu 16 in pol hub (kmetij), ki so pripadale pomirju Jablanica. Gospostvo Jablanica je bilo torej v terezijanskem katastru označeno kot pomirje ali ogradje. To pomeni, da je imelo nadzor nad nižjim sodstvom. La-

stniki gospodstva so bili baroni Lazzarini, leta 1886 pa so ga prodali Jožefu Domladišu iz Bistrice. Pomemben zgodovinski vir za preučevanje zgodovine posameznega naselja je tudi franiscejski kataster iz prve polovice 19. stoletja. Ime je dobil po avstrijskem cesarju Francu I. Zakon o izdelavi katastra je bil izdan decembra 1817, za Kranjsko, kamor je spadalo tudi bistriško območje, pa so ga izdelali med letoma 1823 in 1826. Del franciscejskega katastra je tudi seznam lastnikov zemljišč, v katerem so za vas Gornji Zemon navedeni naslednji priimki³: Boštjančič, Primc, Rojc, Vrh, Vičič, Hrvatín, Rolih, Skok, Uljančič.

Priimek Skok izhaja prek vzdevka iz besede skok, ta pa iz glagola skočiti. Uskok je zgodovinski izraz v pomenu 'begunec izpod turške okupacije v Bosni in Hercegovini, ki s svobodnega ozemlja napada zlasti turške enote'. Začetni u- je večinoma odpadel in tako so Uskoki večinoma postali Skoki.

Priimek Boštjančič izhaja iz imena Boštjan, ta pa iz imena sv. Sebastjana. Pri tem je bilo dodano priponsko obrazilo -čič, kar pomeni 'Boštjanov sin'.

Proti koncu srednjega veka se je na delih slovenskega ozemlja pojavil Hrvatín (Hrovatin, Hrovat, Horvat, Hrvatič). Tako so takrat poimenovali priseljenca s Hrvaške.

Priimek Vičič je lahko nastal iz osebnih očetovih imen Vid, Ludovik, Ludovico ali iz staroslovenskega imena Viden. Lahko gre tudi za poimenovanje prise-

Vas Gornji Zemon, upodobljena v franciscejskem katastru⁶

ljenca iz zaselka Vičiči pri današnji Novi Gorici.

Priimek Primc je pogost v vaseh nekdanje župnije Trnovo in najverjetneje izhaja iz imena Primož. Priimek lahko izhaja tudi iz določenega položaja v družbi (princ) ali pa označuje nekoga, ki je bil v službi princa.

Priimek Vrh izhaja iz občnega imena vrh.

Priimek Rojc je lahko tvorjenka iz vzdevka ali priimka Roj (ta naj bi izhajal iz glagola rojiti - 'hite ti, divjati') ali pa izhaja iz naselbinskih imen Roj, Roje in z obrazilom -ar pomeni prebivalca teh krajev.

V franciscejskem katastru so v vasi Gornji Zemon izpričana tudi ledinska imena⁴, med drugim Pod Rebernice in Pri Jarku. Prvo ime nakazuje na neravno površje, drugo pa na pogosto ime ob manjših potočkih.

V krajevnem repertoriju⁵ (popisu prebivalstva) iz leta 1880 je zabeleženo, da je bilo tega leta na Gornjem Zemonu 47 hiš, v katerih je živelo 243 prebivalcev, 115

moških in 128 žensk. Vsi so se opredelili za rimokatoličane.

Dolnji Zemon

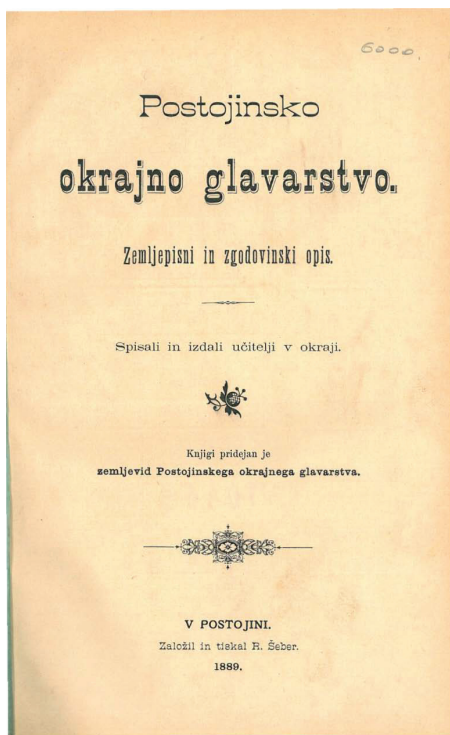
Dolnji Zemon je gručasto naselje, ki leži na zahodnih obronkih griča Javorja, pod katerim teče reka Reka.

V urbarju postojnskega gospodstva iz leta 1498 je zapisano, da je imelo to gospodstvo na Zemonu (Semel) 2 in pol kmetiji, ki pa sta bili opuščeni. Zabeleženo je tudi, da "kmetije v Zemonu odtegujejo zemljišča, travnik in njive pod druga gospodstva. Upravnik naj to pregleda in tako ravnanje prepove. Kajžar je eden in daje 12 šil."⁷

V terezijanskem katastru⁸ (druga polovica 18. stoletja) je zapisano, da ima vas 15 hub (kmetij), ki so pripadale gospodstvu Postojna ter avguštinskemu samostanu z Reke, župniji Trnovo, dvorcu Trnovo, imenju Raab-Oberburg, gospodstvu Prem in dvorcu Zemon.

Gospodstvo Zemon so torej označevali kot gradič, dvorec ali graščinica. Lastnik posesti je bila

Knjiga Postojnsko okrajno glavarstvo

družina Oberburg, leta 1804 pa so ga s poroki pridobili grofje Scriboni-Rossiji. V lasti te družine je ostal do druge svetovne vojne.

Člani družine Oberburg so imeli na Bistriškem še druga manj-

ša območja označena kot imenja. Imenja so bila gospodstva, ki so imela podložne kmetije, ne pa tudi deželnosodnih pravic, graščine in dominikalne zemlje (gospodstva ali pridvorna zemlja, ki je bila obdelovana izključno za fevdalca). To velja tudi za posesti baronice Marije Ane Oberburg pl. Raab. V lasti družine Oberburg je bil tudi dvorec Trnovo s svojimi podložnimi hubami. Kje je stal ta dvorec, ni znano.

Vas Dolnji Zemon opisuje tudi knjiga Zemljepisni in zgodovinski opis, ki jo je leta 1889 izdalo postojnsko okrajno glavarstvo. V tej knjigi so popisani kraji štirih sodniških okrajev, ki so konec 19. stoletja spadali pod okrajno glavarstvo v Postojni. Eden izmed teh okrajev je bil bistriški, ostali so bili postojnski, senožeški in vipavski.

“Kake tri četrt ure od Ilirske Bistrice proti jugu, prav ob isterski meji, se nahaja šolska občina Do-

lenji Zemon. Tej občini pripadajo vasi: Dolenji Zemon, Gorenji Zemon in Mala Bukovica. V političnem oziru pripadata vasi Dolenji in Gorenji Zemon županiji Jablanici, vas Bukovica pa županiji Trnovski ter vse skupaj sodišču II. Bistriškemu. Šolska občina šteje 156 za šolo godnih otrok, in sicer 82 dečkov in 74 deklic, izmed katerih obiskuje vsakdanjo šolo 62 dečkov in 58 deklic, ponavljavnico pa 17 dečkov in 13 deklic. Ljudje govorijo pravilen slovenski jezik z nekaterimi malimi izjemami. Tujke nahajajoče se v njihovem narečju so: žernada, kompanj, kompare, jaketa, karbon, burca, kankora, laštra, cemitar, fačol, užanca, krjanca, finiti, drvišati, šrajati, beštev, forešt, škuro, žvelto itd. [...] Šola se je tukaj ustanovila leta 1878: probuditelj bil jej je Dolenje-Zemonski občinski zastop. Šolsko poslopje stalo je 1600 gl., kateri denar se je nabral pri davkih; 700 gold. pa je dal deželni od-

Vas Dolnji Zemon, upodobljena v franciscejskem katastru¹⁰

Bezirke, Gemeinden, Ortschaften (Okraji, občine, kraji)	Häuser (Hiše)	Anwesende Bevölkerung (Pritujoče prebivalstvo)						Umgnr. der einl. Bevölk. (obč. jez. domač. prbivl.)			
		männlich (moško)	weiblich (žensko)	Summe (skupaj)	Confession (po veri)				Deutsche (nemški)	Sloven. (slov. venaki)	Andere (drugi)
					Kathol. (kato- ličani)	Protest. (prote- stanti)	Israelit. (izraeliti)	Andere (drugi)			
Semen, Ober- Gorenji Semen (Dorf, vas)	47	115	128	243	243	.	.	.	.	243	.
Semen, Unter- Dolenji Semen (Dorf, vas) Sch. (č. l.)	71	202	221	423	423	.	.	.	.	423	.

Popis prebivalstva za Gornji in Dolnji Zemon leta 1880¹²

bor in 250 gold. Nj. Veličanstvo cesar Franjo Josip I. Službovali so na tej šoli ti-le gospodje: Maks Merk, Jernej Kos, Josip Ramrot, kot pomožni učitelji, ter Franjo Zaman, Josip Kostanjevec in Andrej Lah, kot začasni učitelji. Tukajšnje tri cerkvice sezidane so bile od leta 1650 do 1680. Zgodovinsko imeniten je grič z imenom Gradišče, med Dolenjim in Gorenjim Zemonom, kjer so razvaline nekega starega, velikega, in trdno zidanega gradu, o katerem trdijo arheologi, da je bil zidan o rimljanski ali celo predrimljanski dobi. To kaže mnogo starinskih ostankov, kateri so se izkopali na tem kraju. Tako n. pr. Je izkopal tukajšnji nadžupan g. Josip Potepan celo človeško okostje, grobne »lažerne«, prevrtane bisere (perle) iz stekla, gline ali celo iz svinca, kose bronastih posod, bronaste zapone, pozlačen uhan, ročen kamenen mlin (žrna), koralne in jantarove koravde, srebrne verižice in mnogo denarjev z napisi: Antoninus Pius, Adrianus, Maximinus, Constantinus, Probus itd. Izkopali so tudi v bližini tega gradišča sekiro s prav čudno starinsko obliko. Vse te in še mnoge druge starine so se dobile pol metra globoko pod zemljo.¹⁹

Priimki, ki jih lahko najdemo za vas Dolnji Zemon v seznamu lastnikov zemljišč, ki je del franciscejskega katastra, so: Baša, Dvogan, Novak, Škrli, Štemberger, Primc, Žagar, Vrh in drugi.

Priimek Baša lahko izhaja iz imena Baš, ki je izpeljanka iz imena Baštjan (Boštjan ali Sebastjan), ali pa iz turške besede baš, kar pomeni glava (poglar, starešina, poveljnik). Lahko izhaja tudi iz krajevnega imena Basa.

Priimek Dougan (Dolgan) je bil prvotno vzdevek in je označeval visokega, vitkega človeka. Priimek Novak je označeval nekoga, ki se je priselil od drugod, torej 'novega človeka na vasi'. Dejstvo, da je nekdo k nam prišel od drugod, je bilo za naše prednike torej tako pomembno, da so to informacijo vključili v njegovo ime, ki se je nato prenašalo na njegove potomce.

Priimek Škrli lahko izhaja iz poimenovanja za ptiča škrjanca ali pa iz poimenovanja kamna skrilavca (skril), priimek Zidar pa iz poklica.

Priimek Štemberger je sklop iz štem in berger. Berger v nemščini pomeni 'gorjan, gorjanec' (poddoben je nemški priimek Stumberger, ki je sklop iz nemškega pridevnika *stumm* ('mutast, tih') in nemškega samostalnika *Berger* ('gorjan, gorjanec'). Priimek lahko izhaja tudi iz imena nekdanjega gradu Sturmberg v okolici Gradca na avstrijskem Štajerskem ali kakšnega nelokaliranega Strumberga.

Priimek Žagar je v preteklosti najverjetneje posedoval nekdo,

ki se je ukvarjal z lesom, nekdo, ki je »žagal« les.

V krajevnem repertoriju¹¹ (popisu prebivalstva) iz leta 1880 je zabeleženo, da je bilo tega leta na Dolnjem Zemonu 71 hiš, v katerih je živelo 423 prebivalcev, 202 moških in 212 žensk. Vsi so se opredelili za rimokatoličane.

Dijaki Gimnazije Ilirska Bistrica z mentorico mag. Sonjo Škrli Počakaj

Opombe:

- 1 Milko Kos (1954). *Srednjeveški urbarji za Slovenijo*. Zvezek tretji. Urbarji Slovenskega primorja. Drugi del. SAZU, Ljubljana, str. 248.
- 2 Vlado Valenčič (1984). *Nekdanji bistriški okraj v terezijanskem katastru*. V: Bojan Brozina et al. (ur.): *Bistriški zapisi 2*. Društvo za krajevno zgodovino, Ilirska Bistrica, str. 1-35.
- 3 Arhiv Republike Slovenije, SI AS 176, *Franciscejski kataster za Kranjsko*, Postojnska kresija, A169, k. o. Gornji Zemon
- 4 Prav tam
- 5 *Special-Orts-Repertorium von Krain* (Obširen imenik krajev na Kranjskem), Dunaj, 1884, str. 3.
- 6 Arhiv Republike Slovenije, SI AS 176, *Franciscejski kataster za Kranjsko*, Postojnska kresija, A169, k. o. Gornji Zemon
- 7 Milko Kos (1954). *Srednjeveški urbarji za Slovenijo*. Zvezek tretji. Urbarji Slovenskega primorja. Drugi del. SAZU, Ljubljana, str. 237.
- 8 Vlado Valenčič (1984). *Nekdanji bistriški okraj v terezijanskem katastru*. V: Bojan Brozina et al. (ur.): *Bistriški zapisi 2*. Društvo za krajevno zgodovino, Ilirska Bistrica, str. 1-35.
- 9 *Postojnsko okrajno glavarstvo* (1889): Zemljepisni in zgodovinski opis. Šeber, Postojna, str. 100, 101
- 10 Arhiv Republike Slovenije, SI AS 176, *Franciscejski kataster za Kranjsko*, Postojnska kresija, A170, k. o. Dolnji Zemon.
- 11 *Special-Orts-Repertorium von Krain* (Obširen imenik krajev na Kranjskem), Dunaj, 1884, str. 3.
- 12 Prav tam

SNEŽNIŠKI RAZGLEDI

GLASILO TURISTIČNEGA DRUŠTVA ILIRSKA BISTRICA

LETO I ● ŠTEVILKA 5

MAJ 1967

CENA 1,5 N DIN

Samo še tri kolesa

(Reportažo berite na 3. strani)

ŽENIN JE PRIŠEL IZ AVSTRALIJE

«To je že četrta poroka v moji fari, pri kateri je bil ženin povratnik iz Avstralije, Kanade ali Amerike,» nam je povedal gospod Milan, ki je župnik, da je kaj. Ženin in nevesti je položil na srce predvsem slovenstvo in pripadnost k slovenskemu narodu. Poudarjal je, da morata otroke naučiti slovenske govornice in jih vzgojiti v zavedne Slovence, pa čeprav bodo rojeni na tujem. «Srečno nam na pot hodita...»

Ženin je prišel iz Avstralije

(Nad. s 7. stran)

pila sta pred matičarja v Ilirski Bistrici. Zanj to ni bila prva poroka, katere posledica je bila, da je žena zapustila rodno grudo. Bila pa je to zadnja poroka matičarja, ki je poročal zadnja leta. Potlej mu je prenehala funkcija odbornika in s tem tudi predstavnika, ki sme poročati. Jože in Dragica sta sklenila raki in si nataknila prstana, odbornik, ki ju je poročil pa je zadnjikrat sklenil zakonsko zvezo.

Civilni poroki je sledila še cerkevna. Podgrajski župnik Milan tudi ni prvokrat poročil para, ki je potlej zapustil domačo zemljo.

«To je že četrta poroka v moji fari, pri kateri je bil ženin povratnik iz Avstralije, Kanade ali Amerike,» nam je povedal gospod Milan, ki je župnik, da je kaj. Ženin in nevesti je položil na srce predvsem slovenstvo in pripadnost k slovenskemu narodu. Poudarjal je, da morata otroke naučiti slovenske govornice in jih vzgojiti v zavedne Slovence, pa čeprav bodo rojeni na tujem. «Srečno mi na pot hodita,» jima je dejal in temu se pridružuje tudi uredništvo Snežniških razgledov in z njim prav gotovo vsi bralci našega lista. Naj jima bo srečna pot v svet, v daljno deželo in njihovi otroci naj bodo ponosni, da je njihova domovina Slovenija, pa čeprav tisti del, ki nikdar ni toliko dajal, da bi se splačalo dvakrat reči hvala. Pa naj bo vsaj dvakrat srečno. Srečno! Srečno!

Vsem bralcem in
občanom želimo
prvomajske praz

UREDNIŠTVO

V Ilirski Bistrici, pa tudi v okoliških vaseh in vasicah se vsako leto pojavlja vse več velikih avtomobilov, v katerih sede mladi fantje, ki prihajajo preko oceanov po neveste. Včasih je bilo drugače. Fantje so si žene sicer poiskali doma, čez zimo, ko na polju in v gozdu ni bilo veliko dela, pa so se odpravili daleč po svetu tesat sode. Iz vse Podgorske doline, pa tudi iz drugih predelov občine so doma znani tesarji in obdelovalci lesa. Toda njihova pot, čeprav je vodila na obale Afrike in v daljne dežele Azije, ni bila tako dolga, da se vsako leto ne bi vračali domov. Redki so odpotovali tudi v Ameriko, Kanado in Avstralijo. Toda po drugi svetovni vojni, zlasti pa okrog leta 1950, se je vse več mladih podalo čez lužo za dolga desetletja ali pa za vedno. Pred nekaj leti pa so se začeli ti fantje skupaj s starimi izseljenci vračati. Mladi hodijo iskat neveste, starejši pa preživljati večer življenja na rodno grudo.

Tako kot fantje pred njim in tako kot bodo tudi fantje za njim, si je poiskal na domačih tleh nevesto Jože Kalc iz Kuteževga. Lani ga je jeklena ptica ponesla iz daljne Avstralije domov. Spoznal je prikupno dekle, obiskal je vse prijatelje in si ogledal vse, kar je novega od takrat, ko je na skrivaj prestopil

Prvi ples mladoporočene Dragice in Jožeta Kalc

sama nista vedela, kako sta prišla na ono stran. Potlej si je Jože od blizu ogledal številna taborišča, delal je vse mogoče reči za mali denar. Bil je v taborišču pri Benetkah, pri Neaplju je delal v otroškem za-

gunska organizacija in dvanajstega februarja, natanko pred desetimi leti, si je Jože stopil na Avstralska tla.

V Avstraliji se je najprej lotil obiranja grozdja. To je trajalo šest mesecev, potlej se je zaposlil na

Dragica je bila do sedaj fotografška vajenka. Ni še bila stara 18 let, ko je stekel poročni obred in za dovoljenje je morala prositi na sodišču. Tu pa niso delali težav. Dragica bi sicer lahko počakala še 22

Ženin je prišel iz Avstralije

jugoslovansko-italijansko mejo. Tisti časi so že daleč, vendar se Jože še sedaj spominja, kako sta s prijateljem sedla na avtobus in se odpeljala proti Kozini. Hodila sta okrog Kozine in pešočila proti meji. Se

vetišču in leta 1957 se je bilo treba odločiti, kam naj grene. V Jugoslavijo je bila pot zaprta, obstajala je le pot v Avstralijo in Ameriko. In Jože se je odločil za Avstralijo. Pot je plačala mednarodna be-

bencinski črpalki in tam spoznal človeka, za katerega je nadaljnjih pet let vozil tovarnjak. V teh petih letih si je Jože zaslužil toliko, da si je kupil lastni tovarnjak. Tri leta je že samostojen avtoprevoznik.

»Dela imam veliko,« nam je dejal Jože in pripomnil, da se niti poročiti nima časa. »Tako po poroki moram odleteti nazaj, kjer me čaka veliko dela. Ženo bom moral pustiti tu, da si uredi državljanstvo in vse ostalo, kar je potrebno, da bo lahko prišla v Avstralijo. Veste, nisem imel namena, da bi se poročil že letos. Prišel sem bolj zaradi svojcev, da jih vidim, da uredim očetov grob, da vidim, kaj je novega. No, pa sem srečal Dragico na nekem plesu. Večkrat sva se videla in končno domenila za poroko. Vse kaj drugega je imeti za ženo domačinko, kot pa tujo. Je že tako,« nam je pripovedoval Jože in zatrdil, da tudi v Avstraliji ni pomanjkanje deklet. »Toda domača govorica, skromnost naših deklet, to je drugače kot pa še tako dobra Avstralka. Razen tega pa kako naj pripeljem na stara leta, ko se bom vrnil domov, s seboj tujko? In kako bi Avstralka govorila z mojimi otroci? Mislim, da sem naredil kar prav.«

Jože svojim bratom v Avstralijo, tam so kar trije, vsi trije poročeni, ni sporočil, da se bo poročil. Toda takšne novice gredo hitro naokoli in še predno se je zavedel, da se bo res poročil, so že začele prihajati čestitke iz Avstralije. Čestitali so mu bratje in prijatelji, Slovenci.

»Jaz pa o Avstraliji vem bolj malo,« nam je dejala Dragica in se oklepala roke princa iz Avstralije.

Svatje so prišli od vsepovsod

dni, kolikor ji je manjkalo do polnoletnosti, toda iz Avstralije je prišel telegram, da se mora Jože nemudoma pojaviti pri delu. Zato s poroko ni bilo moč odlagati. In storko

(Nadaljevanje na 12 strani)

Za spomin: fotografiranje pred hišo

»Srečno mi na pot hodita!«

Stare fotografije

Eden prvih avtomobilov na Dolnjem Zemonu leta 1921 pred Katinino gostilno. Fotografijo hrani Romeo Volk.

Spomin na opletanje cerkve, 25. maj 1940

Igra Slepa ciganka iz leta 1943, fotografija posneta na šolskem dvorišču.

*Zgoraj: Štefanka Jernakova, Zalka Škrlijeva, Draga Lenčajova, Vida Vrhova, Stana Folajova in Vida Frjanova;
v sredi: Draga Frjanova, Francka Jakobova, Ivana Šurčova, Marica Demova, Francka Bjagnarjova, Milka Jernakova, Johanca Čabrwanova, Vida Bizmova, Dana Vrhova; sedijo: Marta Lančajova, Pepca Čabrwanova, Ivana Borošjova in Lina Šurčova.*

Milka Škrlijeva (Jakopova) pred čebelnjakom l. 1930

*Igra Sneguljčica iz leta 1963:
Stojana Oštarjova in Olga Jakobova*

Portal in vrata na Malnarjovø lupø z vklesano letnico 1861